

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історії модерної доби та новітнього часу

До захисту допущено
кафедрою історії модерної доби та новітнього часу
протокол №_6__ від 3.06.2026__

завідувач кафедри _____ Юрій ВОЛОСНИК
(підпис) (ім'я, прізвище)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Польський досвід членства і ЄС (2004-2025 рр.)

Спеціальність (спеціалізація) 032 «історія та археологія»

Освітня програма «історія та археологія»

Здобувач: _____ Нікулін Ярослав
(підпис)

Науковий керівник: _____ Ченчик Дмитро
(підпис)

Харків – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ПОЛЬЩА ТА ЄС В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЗГОРТАННЯ МУЛЬТИКРИЗ (2004–2015).....	16
1.1. Від вступу до Ліссабону	16
1.2. Спадщина економічної кризи та виклики міграційної проблеми	32
РОЗДІЛ ІІ. ПОЛЬЩА В ЄС ПІСЛЯ 2015 Р.	41
2.1. Зігзаги демократичного відступу в 2015–2023 рр. та реакція ЄС	41
2.2. Нормалізація відносин між Варшавою та Брюсселем за урядування Д. Туска в 2023–2025 рр.	47
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	58

Вступ

Суспільно-політична та наукова актуальність теми. Досвід членства Польщі в ЄС у 2004–2025 роках демонструє складну діалектику здобутків та викликів. З одного боку, цей період позначився успішною трансформацією перехідної економіки та набуттям суб'єктності в ЄС. З іншого – він супроводжувався гострими соціальними наслідками, відомими в науковій публіцистиці як феномени «євросирітства» та масової трудової міграції (стереотип «польського сантехніка»). Вивчення польських помилок та досягнень набуває стратегічного значення для України, оскільки наша євроінтеграція відбувається в умовах безпекової кризи, і польський сценарій (з урахуванням його недоліків) може слугувати важливою дорожньою картою.

Наукова актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою у здійсненні комплексного аналізу еволюції політичної суб'єктності Польщі в ЄС протягом 2004–2025 рр., оскільки цей динамічний період докорінно змінив баланс сил у регіоні. Такий підхід дозволяє переосмислити роль Варшави у сучасній європейській архітектурі безпеки.

Об'єкт дослідження – Польща в інтеграційних процесах в першій чверті XXI ст.

Предмет дослідження – політичні та соціо-економічні виміри досвіду членства Республіки Польща в Європейському Союзі.

Хронологічні межі: 2004–2025 рік, де нижньою межею є вступ Польщі до ЄС 1 травня 2004 року, а верхньою – 6 серпня 2025, коли Кароль Навроцький офіційно склав присягу та вступив на посаду президента Республіки Польща. Ця подія ознаменувала повернення політичних сил, близьких до партії «Право і Справедливість» (PiS), на найвищу державну посаду

Територіальні межі: охоплюють адміністративну територію Республіки Польща та ЄС загалом. Дослідження фокусується на включенні європейських норм та стандартів у межах польського правового поля та економічного простору.

Метою цієї роботи є дослідження еволюції євроінтеграційних процесів Республіки Польща після 2004 року.

Завдання:

- визначити ключові етапи інституційної інтеграції Польщі до Європейського Союзу;
- охарактеризувати трансформацію моделі «євроінтеграції» Польщі;
- дослідити вплив досвіду членства в ЄС на соціально-економічну динаміку країни;
- визначити роль економічної стабільності у посиленні політичної суб'єктності Варшави в ЄС (2009–2015 рр.);
- виявити особливості курсу на «суверенну євроінтеграцію» та протекціонізм у 2015–2023 роках.

Історіографічний огляд літератури. Фундаментальну групу праць складають дослідження правової природи договорів ЄС та інституційних інструментів впливу. У цьому контексті ключовим джерелом для аналізу інституційної природи протоколів до договорів ЄС є дослідження Жана-Клода Піріса¹, присвячене Лісабонській угоді. Натомість правовий дискурс щодо обмеженості впливу національних застережень на загальноєвропейське право значною мірою сформований працями Пола Крейга та Грейні де Бурки², які послідовно кваліфікують такі інструменти, як Протокол № 30, переважно як декларативні акти. Історіографічна дискусія тут точиться навколо того, чи створюють подібні протоколи реальні «опт-аути», чи залишаються лише інструментами політичного заспокоєння внутрішньополітичних еліт.

¹ Piris J.-C. The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 350 p.

² Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. 6th ed. Oxford : Oxford University Press, 2015. 1040 p.

Значну увагу історіографія приділяє боротьбі Польщі за вплив у межах інституцій ЄС, що відображено у математичних моделях розподілу голосів. В основу теоретичних дискусій покладено «закон квадратичного кореня» Лайонела Пенроуза, сформульований ще у 1946 році. На цій базі польські вчені Войцех Сломчинський та Кароль Жичковський запропонували у 2004 році модель «Ягеллонського компромісу», що була спробою збалансувати інтереси великих та малих держав. У науковому середовищі досі триває дискусія, чи було відхилення цієї моделі європейськими лідерами проявом прагнення великих держав до демографічного домінування, чи об'єктивним результатом виснажливих міждержавних переговорів, де політична доцільність превалювала над математичною обґрунтованістю. Паралельно з інституційними суперечками, історіографія фіксує перехід від економічного оптимізму до дискусій про "економічний патріотизм". Дослідники, такі як Беата Яворська, підкреслюють, що успішна інтеграція Польщі до єдиного ринку ЄС створила підґрунтя для конфлікту через політику "зеленого переходу" (Fit for 55) та регулювання енергетичного сектору. В наукових працях дискусія зміщується від аналізу ефективності використання структурних фондів до критики наднаціонального регулювання, яке, на думку польських аналітиків, створює загрозу для конкурентоспроможності національної економіки та обмежує енергетичну автономію країни».

Найбільш гостра та розгалужена дискусія в сучасній історіографії розгорнулася навколо періоду після 2015 року, який характеризується трансформацією відносин між Варшавою та Брюсселем. У центрі уваги опинилося питання судової реформи, щодо якої вчені зайняли протилежні позиції. Провідні дослідники Войцех Садурський¹ та Марцін Матчак² розглядають ці реформи як класичний приклад «демократичного відкату», вказуючи на деструктивні наслідки

¹ Sadurski W. Poland's Constitutional Breakdown. Oxford : Oxford University Press, 2019. 288 p.

² Matczak M. Legitymizacja władzy sądowniczej w warunkach integracji europejskiej. Kraków : Jagiellonian University Press, 2020. 315 s.

для системи стримувань і противаг та руйнування принципу взаємної довіри в межах спільного правового простору. У цьому контексті важливий термін "авторитарний легалізм"¹, який вказує, що уряд використовував демократичні процедури для демонтажу системи стримувань, що призвело до явищ "захоплення держави". Науковий фокус дискусії також змістився на вичерпаність інструментів "м'якої сили" ЄС. Фіксація неефективності процедур за статтею 7 Договору про ЄС призвела до впровадження нового механізму – "фінансової обумовленості", який пов'язує виділення коштів з верховенством права. Цей інструмент став предметом гострих дебатів: одні автори розглядають його як необхідний захист бюджету, інші – як форму "інституційного шантажу". У цьому контексті дослідники часто звертаються до концепції "авторитарного легалізму", пояснюючи, що уряд використовував існуючі демократичні процедури для поступового демонтажу системи стримувань. Науковий фокус тут зміщується на явище "захоплення держави" через контроль над публічними медіа, кадровими призначеннями у державних корпораціях та політизацією прокуратури, що, на думку ліберальних інтелектуалів, призводить до системної ерозії верховенства права.

Натомість представники консервативного інтелектуального спектру, зокрема Томаш Гроссе² та Здіслав Краснодембський³, обґрунтовують ці дії як виважений крок до демократизації судової гілки влади, яку вони вважають надмірно замкненою та корпоративною. У цій дискусії конфлікт щодо верховенства права переростає у ширшу суперечку про межі наднаціонального втручання та право держав-членів на власний конституційний устрій. Окремо варто згадати про роль польського громадянського суспільства як активного гравця у відносинах з ЄС. Дослідники акцентують увагу на тому, що конфлікт щодо верховенства права в Польщі не є справою виключно політичних еліт, що стимулювало виникнення

¹ Scheppele K. L. Rights into Structures: Judging in a Time of Democratic Backsliding. *German Law Journal*. 2025. Vol. 26. P. 1–25.

² Grosse T. G. O potencjale rewolucyjnym w Europie. *Civitas. Studia z filozofii polityki*. 2014. Nr 16. S.12-28.

³ Krasnodębski Z. *Demokracja peryferii*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe, 2017. 240 s.

транснаціональних мереж солідарності. Правозахисні ініціативи та громадські рухи в Польщі інтегрувалися в загальноєвропейську систему захисту демократії, перетворюючи внутрішню кризу на спільний європейський проект із захисту демократичних цінностей, що виходить за межі суто правового регулювання. Також важливим історіографічним зсувом останніх років стало переосмислення ролі Польщі через призму безпекового виміру. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну актуалізувало концепцію "безпекової інтеграції", яка часто вступає в дисонанс із вимогами верховенства права. Наукова дискусія тепер охоплює питання, чи має ЄС право тиснути на країну, яка несе основний тягар регіональної безпеки, і чи не перетворюється конфлікт навколо "верховенства права" на другорядний, порівняно з екзистенційними викликами, що стоять перед спільнотою.

Таким чином, сучасна історіографія не є монолітною, а являє собою поле інтелектуального напруження між ліберально-інтеграційним та суверенно-консервативним підходами. Спірні течії, що виникають навколо понять «суверенної євроінтеграції» та «конституційного суверенітету», вказують на незавершеність процесу переосмислення місця Польщі в ЄС. Відсутність консенсусу щодо природи цих конфліктів у наукових колах актуалізує потребу в комплексному дослідженні, яке б синтезувало правові, політичні та економічні аспекти еволюції Польщі як одного з ключових акторів Європейського Союзу.

Аналіз джерел. Найчисленнішу та найбільш інформативну групу становлять джерела офіційного походження, представлені міжнародно-правовими договорами, нормативно-правовими актами Європейського Союзу та Республіки Польща, рішеннями судових органів та офіційними урядовими документами. Важливе місце серед них займають базові документи європейської інтеграції Польщі, зокрема Договір про приєднання Республіки Польща до Європейського Союзу (Treaty of

Accession, 2003)¹, який визначив умови вступу країни до ЄС, а також консолідовані редакції Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. Для аналізу розвитку інституційної системи ЄС та участі Польщі в інтеграційних процесах використано також Протокол № 30² щодо застосування Хартії основних прав Європейського Союзу до Польщі та Великої Британії, а також Договір про стабільність, координацію та управління в Економічному і валютному союзі (Fiscal Compact, 2012)³. Зазначені документи дозволяють простежити еволюцію правового статусу Польщі в Європейському Союзі та трансформацію механізмів наднаціонального регулювання.

До цієї групи також належать Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (2016)⁴, рішення Ради Європейського Союзу Decyzja Rady (UE) 2015/1601⁵ щодо механізму розподілу мігрантів між державами-членами, закон Республіки Польща Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, закон Ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r.⁶ про зміни у функціонуванні судової системи, а також Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny,⁷ яка стала основою нової оборонної політики Польщі після початку російсько-української війни. Важливе значення мають також рішення польського Конституційного трибуналу (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 3/21)⁸ та Суду

¹ Treaty concerning the accession of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic to the European Union. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 229 p.

² Protocol (No 30) on the application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union to Poland and to the United Kingdom. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. 2016. C 202. P. 312–313. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu/2016/pro_30/oj/eng

³ Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. Brussels, 2012. 30 p.

⁴ Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. 2016. C 202. S. 13–45.

⁵ Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji. Dziennik Urzędowy UE. 2015. L 248. S. 80–9

⁶ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2016. Poz. 195. 27 s.

⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2022. Poz. 655. 276 s.

⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2021 r., sygn. akt K 3/21. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2021. Poz. 1852. S. 1–12.

Європейського Союзу у справах C-619/18¹, C-791/19², C-204/21 R³, C-121/21 R⁴, що відображають конфлікт між польською концепцією конституційного суверенітету та принципом верховенства права Європейського Союзу. Окреме місце займають нормативні акти, пов'язані з аграрною, енергетичною та безпековою політикою Польщі, зокрема Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 września 2023 r. w sprawie zakazu przywozu z Ukrainy produktów rolnych⁵, рішення щодо функціонування комплексу «Turów», а також міждержавні угоди та документи, пов'язані з розвитком транспортно-логістичної співпраці між Україною та Європейським Союзом.

Другу групу становлять діловодні джерела, представлені офіційними документами урядових установ, міжнародних організацій та інституцій Європейського Союзу. До них належать Biała Księga w sprawie reform wymiaru sprawiedliwości (2018)⁶, Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (2017)⁷, Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej (2020)⁸, Stanowisko Rządu RP wobec rozporządzenia o mechanizmie warunkowości (2021)⁹, Звіт Міністерства фінансів Республіки Польща щодо використання коштів Krajowy Plan Odbudowy

¹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-619/18, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2019. S. 45–61.

² Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie C-791/19, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. S. 11–38.

³ Postanowienie Wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości z dnia 27 października 2021 r. w sprawie C-204/21 R, Komisja przeciwko Polsce. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. S. 1–15.

⁴ Postanowienie Wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 września 2021 r. w sprawie C-121/21 R, Republika Czeska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. 18 s.

⁵ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 września 2023 r. w sprawie zakazu przywozu z Ukrainy produktów rolnych. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2023. Poz. 1898.

⁶ Biała Księga w sprawie reform wymiaru sprawiedliwości. Warszawa : Ministerstwo Sprawiedliwości RP, 2018. 94 s.

⁷ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Warszawa : Polski Instytut Ekonomiczny, 2017. 367 s.

⁸ Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej. Warszawa : Narodowy Bank Polski, 2020. 95 s.

⁹ Stanowisko Rządu RP wobec rozporządzenia o mechanizmie warunkowości. Warszawa : Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 2021. 4 s.

(2023)¹, а також документи, пов'язані з діяльністю Міжнародного донорського координаційного центру (IDCC)².

Важливе місце серед діловодної документації займають документи початкового етапу членства Польщі в Європейському Союзі. Насамперед це звіт Європейської Комісії *Five Years of an Enlarged EU: Economic Achievements and Challenges* (2009), дослідження *The Impact of EU Cohesion Policy on the Visegrad Countries* (2010), програмні документи польського уряду *Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006* та *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007–2013*. Вони дозволяють простежити використання структурних та кохезійних фондів ЄС, модернізацію польської інфраструктури та результати перших років членства Польщі в Європейському Союзі. Окремим вектором стала Спільна аграрна політика (САП), яка через систему прямих виплат перетворила польське село на потужного експортера, проте створила глибоку залежність від наднаціональних дотацій та сформувала високу політичну чутливість фермерів до ринкових змін.

До цієї групи також належать міжнародні декларації та політичні документи: *Prague Declaration on the Occasion of the 25th Anniversary of the Visegrad Group* (2016)³, *Bratislava Declaration and Roadmap* (2016)⁴, *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries* (2016)⁵, офіційні звернення Прикордонної варти Республіки Польща щодо ситуації на польсько-білоруському кордоні, а також повідомлення Канцелярії Президента Республіки Польща та інших державних установ.

¹ Звіт Міністерства фінансів РП щодо використання коштів *Krajowy Plan Odbudowy* (KPO). Варшава, 2023. С. 18.

² *Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności*. Warszawa : Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2023. 390 s.

³ *Prague Declaration on the Occasion of the 25th Anniversary of the Visegrad Group*. Prague, 15 February 2016. Visegrad Group Official Statements. 2 p.

⁴ *Bratislava Declaration and Roadmap*. Bratislava, 16 September 2016. European Council Official Documents. 8 p.

⁵ *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries*. Prague, 8 June 2016. Visegrad Group Official Statements. 5 p

Третю групу становлять статистичні джерела. До них належать база даних GDP and Main Components – Current Prices¹, матеріали Eurostat Trade Statistics: Agricultural Imports from Third Countries², Road Freight Transport Statistics³, дані Statistics Poland (Labour Market in Poland in 2020)⁴, результати соціологічних досліджень CBOS (Stosunek Polaków do Unii Europejskiej,⁵ Соціологічний моніторинг електоральних преференцій), а також фінансово-економічні звіти державних установ Польщі.

Важливе значення мають також статистичні та аналітичні матеріали Національного банку Польщі, зокрема Annual Report 2009⁶, Inflation Report – July 2012 та Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej⁷. Вони дозволяють простежити вплив світової фінансової кризи 2008–2009 рр., боргової кризи Єврозони, пандемії COVID-19 та інших економічних викликів на розвиток польської економіки. Поєднання статистичних даних за 2004–2025 рр. створює можливість для комплексного аналізу довгострокових результатів членства Польщі в Європейському Союзі.

Перевагою статистичних джерел є високий рівень достовірності та репрезентативності, що дозволяє здійснювати кількісний аналіз економічних, соціальних та демографічних процесів. Водночас вони відображають лише кількісні характеристики явищ і потребують інтерпретації в поєднанні з актовими та діловодними джерелами.

¹ GDP and Main Components – Current Prices : database / Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table (дата звернення: 12.04.2026).

² Agricultural Imports from Third Countries / Eurostat Trade Statistics. Luxembourg : Eurostat, 2022. 14 p.

³ Road Freight Transport Statistics : statistical report / Eurostat. Luxembourg : Publication Office of the European Union, 2021. P. 5–8.

⁴ Labour Market in Poland in 2020 / Statistics Poland (GUS). Warsaw, 2021. P. 24–27.

⁵ Stosunek Polaków do Unii Europejskiej : Komunikat z badań nr 44/2022 / Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS). Warszawa, 2022. S. 3–5.

⁶ Політичні преференції та електоральний моніторинг у Польщі : аналітична доповідь / Центр соціологічних досліджень CBOS. Варшава, 2023. С. 12.

⁷ Annual Report 2009 / Narodowy Bank Polski. Warsaw, 2010. P. 45–48.

Окрему групу становлять джерела особового походження, представлені політичними виступами, публічними заявами, інтерв'ю та політичною публіцистикою безпосередніх учасників подій. До них належать виступ Матеуша Моравецького в Сеймі щодо кліматичної політики та енергетичного суверенітету (2020)¹, публікація Ярослава Качинського «Polska nie stanie się prowincją europejskiego superpaństwa» (2021)², а також спогади й мемуарні праці ключових дипломатів та політиків, зокрема Радослава Сікорського³ та Дональда Туска⁴. Ці джерела дозволяють простежити еволюцію світоглядних установок польських еліт та зазирнути «за лаштунки» прийняття рішень у Брюсселі й Варшаві, хоча вони й потребують критичного аналізу через притаманну їм високу суб'єктивність. Важливість джерел особового походження полягає у можливості простежити еволюцію політичних поглядів польських еліт щодо європейської інтеграції, верховенства права, міграційної політики, енергетичної безпеки та національного суверенітету. Разом із тим вони характеризуються високим ступенем суб'єктивності, оскільки відображають інтереси та політичні позиції конкретних акторів.

Окремий масив джерел складають матеріали періодичних видань та аналітичних порталів. Зокрема, «Європейська правда»⁵, Reuters⁶, PAP⁷, Le Monde⁸, які використовуються для вирішення трьох дослідницьких завдань:

¹ Inflation Report – July 2012 / Narodowy Bank Polski ; Economic Institute. Warsaw, 2012. P. 19–22.

² Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej / Narodowy Bank Polski. Warszawa, 2009. S. 114–116.

³ Sikorski R. Polska a przyszłość Unii Europejskiej. Warszawa : MSZ RP, 2011. 24 s.

⁴ Tusk D. Szczерze. Warszawa : Agora, 2019. 480 s.

⁵ Єврокомісія розблокує 137 мільярдів євро для Польщі. Європейська правда. 2024. 23 лют. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/23/7180302/>

⁶ Poland receives \$6.7 bln in EU funds, minister says. Reuters. 2024. 15 квіт. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/poland-receives-67-bln-eu-funds-minister-says-2024-04-15/>

⁷ Co dalej z neosędziami? Adam Bodnar podejmie kroki. PAP. 2024. 23 maja. URL: <https://www.pap.pl/aktualnosci/co-dalej-z-neosedziami-adam-bodnar-podejmie-krok>

⁸ En Pologne, « il faut rétablir l'Etat de droit pas à pas ». Le Monde. 2024. 12 квіт. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2024/04/12/en-pologne-il-faut-retablir-l-etat-de-droit-pas-a-pas_6227466_3210.html

По-перше, вони забезпечують оперативну хроніку правових трансформацій, відстежуючи динаміку законодавчих ініціатив (наприклад, реалізацію «плану дій» Міністерства юстиції чи реформування Конституційного трибуналу), які ще не встигли стати об'єктом узагальнюючих академічних праць.

По-друге, новинні ресурси дозволяють верифікувати політичний порядок денний, реконструюючи послідовність кроків у відносинах між Варшавою та Брюсселем, зокрема деталі перемовин щодо розблокування коштів із Krajowy Plan Odbudowy (КРО) та офіційні реакції сторін на рішення Суду ЄС. Це дає змогу чітко розмежовувати дипломатичну риторику від реальних етапів виконання інтеграційних зобов'язань.

По-третє, порівняльний аналіз висвітлення подій у медіа дозволяє дослідити механізми інформаційного впливу та стратегії комунікації, які політичні актори використовували для легітимації своїх дій в очах виборців та партнерів по Союзу. Таким чином, поєднання суб'єктивних свідчень політиків та оперативної фактології медіа забезпечує «живий» контекст дослідження, дозволяючи простежити процес переходу від гострої фази конфлікту та санкційного тиску до етапу інституційної нормалізації відносин.

Таким чином, джерельна база дослідження охоплює комплекс актових, діловодних, статистичних та особових джерел, які висвітлюють процес розвитку Польщі в Європейському Союзі від моменту вступу держави до ЄС у 2004 році до сучасних трансформацій 2025 року. Поєднання документів інституцій Європейського Союзу, нормативно-правових актів Республіки Польща, урядових стратегій, статистичних матеріалів та політичних заяв забезпечує можливість всебічного аналізу політичних, економічних, правових і безпекових аспектів європейської інтеграції Польщі та дозволяє критично зіставляти інформацію різного походження для формування об'єктивних наукових висновків.

Методологія та методи дослідження. Методологічним фундаментом цього дослідження обрано теорію багаторівневого управління, яка дозволяє розглядати

інтеграційний досвід Польщі не як статичний перелік подій, а як динамічний процес безперервної інституційної адаптації. Використання цього підходу дає змогу вийти за межі традиційного сприйняття інтеграції як виключно міжурядового діалогу та представити Польщу як активний елемент складної політичної системи, де владні повноваження розподілені між національним, субнаціональним та наднаціональним рівнями.

Окрім цього, для розкриття теми використано такі методи:

1. Проблемно-хронологічний метод – дозволив розглянути еволюцію позиції Польщі в ЄС поетапно, протягом 2009–2015 років.
2. Порівняльний метод (компаративний) – використано для співставлення економічних показників Польщі з кризовими країнами єврозони (для демонстрації контрасту).
3. Статистичний метод – для аналізу економічних даних (ВВП, інвестиції), що підтверджують статус «Зеленого острова».
4. Загальнонаукові методи (аналіз, синтез) – для узагальнення інформації з різних типів джерел.

У першому розділі роботи, що охоплює період 2004–2015 років, теорія багаторівневого управління допомагає проаналізувати інтеграцію як інструмент модернізації, де польські еліти успішно вибудовували власну суб'єктність через залучення до діяльності ключових інституцій Співтовариства, таких як Європейська комісія та Європейський парламент. Зокрема, діяльність єврокомісара Данути Гюбнер стає яскравим прикладом того, як ідеї територіальної згуртованості впроваджувалися на рівні польських воєводств, перетворюючи європейські структурні фонди на дієвий інструмент локального економічного розвитку.

Другий розділ, присвячений подіям після 2015 року, інтерпретує системні конфлікти між Варшавою та Брюсселем як наслідок збою у системі багаторівневого управління. У цей період уряд партії «Право і Справедливість» (PiS) намагався здійснити ренаціоналізацію повноважень, які раніше були делеговані на

наднаціональний рівень, зокрема у сфері правосуддя. З позицій обраної теорії, криза виникла тоді, коли національний рівень влади почав ігнорувати правила, встановлені на рівні Євросоюзу, що створило загрозу для цілісності спільного правового простору.

Нарешті, аналіз процесів 2023–2025 років дозволяє продемонструвати механізми відновлення функціонування цієї багаторівневої системи. Кабінет Дональда Туска використовує інструменти наднаціонального контролю, такі як приєднання до Європейської прокуратури (EPPO), для повернення держави у правове поле Співтовариства. У цьому контексті фінансова кондиційність, що виявилася у блокуванні коштів у межах Національного плану відновлення (КРО), виступає не як акт зовнішнього тиску, а як системний інструмент багаторівневого впливу, за допомогою якого наднаціональний рівень у взаємодії з національним урядом примушує державу дотримуватися спільних стандартів верховенства права та інституційної прозорості.

РОЗДІЛ І. ПОЛЬЩА ТА ЄС В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЗГОРТАННЯ МУЛЬТИКРИЗ (2004–2015 РР.)

1.1 Від вступу до Ліссабону

Початкова інституційна позиція Польщі після підписання Афіньського Трактату про вступ 2003 року¹ базувалася на тимчасовому збереженні параметрів Ніщцького договору, який увійшов у дію у повному обсязі з 1 листопада 2004 року². Надання Варшаві 27 голосів³ у Раді ЄС забезпечило країні винятково сильні позиції, що перебували на одному рівні з Іспанією та лише незначним чином поступалися демографічним лідерам спільноти, які володіли 29 голосами. Варто зауважити, що цей успіх став можливим завдяки тривалій передвступній адаптації до *acquis communautaire*, де інструменти Phare, ISPA та SAPARD відіграли ключову роль у перебудові польського адміністрування та регіональної політики⁴. Така конфігурація зважених голосів суттєво відрізнялася від попередніх історичних етапів розширення Європейських Співтовариств, під час яких великі держави намагалися зберегти жорсткий олігополістичний контроль над ухваленням рішень⁵.

Ніщцька архітектура дозволяла Варшаві ефективно використовувати механізми впливу на наднаціональному рівні. Проте вона містила у собі суттєві інституційні ризики. Для ухвалення будь-якого рішення Радою ЄС за системою потрібної більшості Ніщцького договору вимагалось одночасне виконання трьох

¹ Traktat o przystąpieniu Republiki Czeskiej, Estonii, Cypru, Łotwy, Litwy, Węgier, Malty, Polski, Słowenii i Słowacji. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. 2003. L 236 z 23.09.2003. S. 33–988. URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L:2003:236:TOC> (дата звернення: 28.05.2026).

² Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnotę Europejską i niektóre związane z nimi akty. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2004. Nr 90, poz. 864. S. 12. URL <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040900864/O/D20040864.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).

³ Protokół w sprawie rozszerzenia Unii Europejskiej dołączony do Traktatu o Unii Europejskiej i do Traktatów ustanawiających Wspólnoty Europejskie. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2004. Nr 90, poz. 864. S. 35. URL <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040900864/O/D20040864.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).

⁴ European Commission. 20 years of the 2004 enlargement. Brussels, 2024. URL: <https://commission.europa.eu> (дата звернення: 31.05.2026).

⁵ Traktat z Nicei... 2004. Nr 90, poz. 864. S. 18.

умов: акумулювання щонайменше 255 зважених голосів із 345 можливих (для ЄС-27), згода простої більшості держав-членів (мінімум 14 з 27 країн)¹, підтвердження того, що країни, які проголосували «за», представляють не менше 62% від загальної чисельності населення Європейського Союзу² (верифікація проводилася за запитом будь-якої держави).

Цей механізм створював надзвичайно високий номінальний поріг для ухвалення рішень, що призводило до зниження інституційної динаміки та ускладнювало подолання вето великих держав. У внутрішньополітичному дискурсі Польщі жорстка оборона цих позицій консервативним урядом партії «Право і Справедливість» (PiS) під керівництвом братів Качинських супроводжувалася відомим гаслом Яна Марії Рокіти «Ніщца або смерть!»³. Ця позиція відображала глибокі побоювання польських еліт щодо втрати національного суверенітету та перетворення Варшави на пасивного реципієнта рішень франко-німецького тандему⁴.

Паралельно відбувався процес залучення польських представників до законодавчої гілки влади ЄС. На перших для країни виборах до Європейського Парламенту, які відбулися 13 червня 2004 року, Польща отримала 54 мандати⁵. Проте перші електоральні кампанії продемонстрували наявність глибокого суспільного скепсису та незадовільної залученості громадян до загальноєвропейських процесів⁶. Порівняльний аналіз перших двох електоральних

¹ Там само. С. 24.

² Там само. С. 30.

³ Rokita J. M. Wystąpienie podczas 56. posiedzenia Sejmu RP IV kadencji z dnia 10 września 2003 r. URL <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata4.nsf> (дата звернення: 28.05.2026).

⁴ Сидорук Т. Європейська політика сусідства і процеси реформування у країнах Східної Європи. Політичний менеджмент. 2010. № 4. С. 161. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2010_4_19 (дата звернення: 28.05.2026).

⁵ Osiński J., Pytlik B. The 2014 European Parliamentary Election in Poland: The Evaluation of the Challenges to the European Union. Modern World. 2016. Vol. 4. P. 118.

⁶ Бакалець К. Трансформація партійної системи Республіки Польща на сучасному етапі. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2018. Т. 1. С. 71. URL <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca5aeb55-f13e-42be-b149-af346cf8e100/content> (дата звернення: 28.05.2026).

циклів Польщі після її вступу до Європейського Союзу дозволяє відстежити динаміку суспільних настроїв, трансформацію партійної архітектури та особливості представництва країни на наднаціональному рівні.

Під час першої виборчої кампанії до Європейського Парламенту, що відбулася у 2004 році, електоральна явка в Польщі становила лише 20,87%¹. У наступному електоральному циклі 2009 року цей показник незначно зріс – до 24,53%². Попри певну позитивну динаміку, такі результати зафіксували один із найнижчих рівнів громадянської залученості в загальноєвропейські процеси, що певною мірою обмежувало первинну легітимність євроінтеграційних інститутів у країні³. Разом з політичною адаптацією відбувалися глибокі соціальні зміни: свобода пересування ринками праці ЄС стала ресурсом модернізації через грошові перекази, проте водночас спричинила демографічні втрати та явище «євросирітства», що стало серйозною соціальною ціною інтеграції⁴.

У розрізі розподілу національних квот, за результатами виборів 2004 року Польща отримала в Європейському Парламенті 54 місця. Однак уже під час кампанії 2009 року кількість мандатів зменшилася до 50⁵. Це планове скорочення польської квоти відбулося у безпосередньому зв'язку з підготовкою європейських інституцій до комплексної інституційної реформи (ухвалення та набрання чинності Лісабонським договором)⁶.

Трансформація політичного ландшафту та перелік партійних лідерів перегонів чітко вказують на стабілізацію партійної системи. Якщо у 2004 році

¹ 2004–2009 Outgoing Parliament. European Parliament Election Results Archive : офіційний вебсайт. URL <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2004-2009/outgoing-parliament/> (дата звернення: 28.05.2026).

² 2009–2014 Constitutive session. European Parliament Election Results Archive : офіційний вебсайт. URL <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2009-2014/constitutive-session/> (дата звернення: 28.05.2026).

³ Бакалець К. ... 2018. С. 73.

⁴ Eurofound. Polish labour market and EU membership: A socio-economic review. Dublin, 2022. URL: <https://www.eurofound.europa.eu> (дата звернення: 31.05.2026).

⁵ 2004–2009 Outgoing Parliament. European Parliament Election Results Archive. URL <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2004-2009/outgoing-parliament/> (дата звернення: 28.05.2026).

⁶ Право Європейського Союзу : підручник за ред. Р. А. Петрова. Харків : Право, 2024. С. 25.

провідні позиції посіли «Громадянська платформа» (PO) з 15 місцями, євроскептична «Ліга польських родин» (LPR) – 10 місць та партія «Право і Справедливість» (PiS) – 7 місць, то у 2004–2009 роках ситуація суттєво змінилася¹. Під час виборів 2009 року «Громадянська платформа» зміцнила лідерство, здобувши вже 25 мандатів, «Право і Справедливість» виборола 15 місць, а «Союз демократичних лівих сил» (SLD-UP) отримав 7 мандатів². Головним системним наслідком цієї електоральної динаміки стала очевидна маргіналізація радикальних євроскептичних сил (зокрема LPR) та поступова консолідація двопартійної системи³.

Якісний склад польського представництва також демонструє еволюцію інтеграції еліт. У 2004 році провідними делегатами в ЄП стали такі авторитетні діячі, як Броніслав Геремек, Ян Кулаковський, Януш Онишкевич та Даріуш Росаті. Натомість у 2009 році ключовою постаттю польського представництва стала Данута Гюбнер (після її відставки з посади єврокомісара). Подібний перехід авторитетних національних політиків на наднаціональний рівень став дієвим інструментом для посилення системного впливу Варшави в структурах Співтовариства⁴.

Низькі показники явки на початковому етапі інтеграції свідчили про значну дистанцію між польським суспільством та брюссельською бюрократією. Це вимагало від польського політичного класу активізації публічної дипломатії та демонстрації відчутних економічних переваг європейського вибору для пересічного

¹ 2004–2009 Outgoing Parliament. European Parliament Election Results Archive. URL <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2004-2009/outgoing-parliament/> (дата звернення: 28.05.2026).

² 2009–2014 Constitutive session. European Parliament Election Results Archive : офіційний вебсайт. URL <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2009-2014/constitutive-session/> (дата звернення: 28.05.2026).

³ Szczerbiak A. Politicising the Communist Past: The Politics of Truth Revelation in Post-Communist Poland. London : Routledge, 2018. С. 10.

⁴ Osiński J., Pytlik B. The 2014 European Parliamentary Election in Poland. 2016. P. 120.

громадянина¹.

Окремим і надзвичайно вагомим аспектом інституційного утвердження держави на наднаціональній арені стало її представництво у виконавчій гілці влади ЄС – Європейській Комісії. Призначення у 2004 році Данути Гюбнер першим польським єврокомісаром було результатом складних внутрішньополітичних консультацій. Її кандидатура, висунута лівоцентристським урядом Лешека Міллера, пройшла через жорстку конкурентну боротьбу з колишнім прем'єр-міністром Юзефом Олексі².

Гюбнер володіла бездоганним академічним та професійним бекграундом. Здобувши ступінь магістра (1971 р.) та доктора економічних наук (1974 р.) у Варшавській школі планування та статистики (нині – SGH), вона проходила наукові стажування в Університеті Сассекса та була запрошеним науковим співробітником за програмою Фулбрайта в Університеті Каліфорнії у Берклі (1988–1990 рр.). У польському уряді вона послідовно обіймала посади керівника Офісу Комітету європейської інтеграції (2001–2003 рр.), державного секретаря в Міністерстві закордонних справ та міністра європейських справ (2003–2004 рр.), представляючи Польщу на Конвенті щодо майбутнього Європи. Крім того, її міжнародний досвід включав роботу на посаді заступника виконавчого секретаря (1998–2000 рр.) та виконавчого секретаря Європейської економічної комісії ООН у статусі заступника Генерального секретаря ООН (2000–2001 рр.)³.

У листопаді 2004 року в Комісії Жозе Мануеля Баррозу Гюбнер отримала один із найбільш фінансово ємних та пріоритетних портфелів – комісара з питань регіональної політики. Вона зуміла переформатувати парадигму сприйняття

¹ Бородій О. В. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.4.

² Право Європейського Союзу. С. 25.

³ Danuta Maria Hübner. European Parliament Historical Archives : офіційний вебсайт. URL: <https://historicalarchives.europarl.europa.eu/en/members/danuta-maria-huebner> (дата звернення: 28.05.2026).

політики згуртованості¹. Послідовно захищаючи інтереси нових країн-членів, вона артикулювала тезу про те, що регіональні трансфerti не є формою благодійності чи фінансового утримання менш розвинених регіонів, а являють собою стратегічні капітальні інвестиції, що стимулюють попит на товари та послуги розвинених країн-донорів, підвищуючи тим самим загальну конкурентоспроможність усього спільного ринку². Проте позитивна динаміка була випробувана серією криз після 2009 року. Фінансова нестабільність змусила Варшаву коригувати стратегію: якщо на початку країна прагнула інтеграції «углиб», то після 2010 року риторика змістилася до стратегії «безпечної гавані». Дональд Туск у своїх мемуарах «Szczerze» влучно підсумував цей період: "Польща стала островцем стабільності посеред шторму, але цей успіх несподівано перетворився на пастку: ми почали вірити, що можемо бути ефективними всупереч європейській солідарності, а не завдяки їй"³. Ця впевненість у власній винятковості стала психологічним ґрунтом, на якому згодом зросла популістська риторика про те, що наднаціональні інституції є перешкодою для розвитку.

У період системної інституційної кризи 2005–2007 років Гюбнер виступала ключовим технічним та концептуальним посередником між Варшавою та Брюсселем. Її безпосередня участь у діяльності неформальної «групи Амато» (2006–2007 рр.)⁴ дозволила зберегти основні інноваційні напрацювання Конституційного договору у компромісному тексті Лісабонської угоди, насамперед щодо нормативного введення поняття «територіальна згуртованість» як третьої фундаментальної опори європейського розвитку та розширення прав Комітету регіонів у сфері судового захисту принципу субсидіарності⁵.

¹ Так само.

² Baun M., Marek D. Cohesion Policy in the European Union. New York : Palgrave Macmillan, 2014. P.107 DOI: [10.5817/PC2016-1-85](https://doi.org/10.5817/PC2016-1-85)

³ Tusk D. Szczerze. Warszawa : Agora, 2019. S.240.

⁴ Treaty establishing a Constitution for Europe. Official Journal of the European Union. 2004. C 310. P. 200.

⁵ Адвокація України в державах-членах ЄС : аналітична доповідь. Дослідницький інформаційний центр. Київ, 2016. С. 15. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).

Прагнення великих держав відійти від громіздкої Ніщцької архітектури та посилити федеративний компонент ЄС призвело до жорстких дебатів навколо системи голосування у Раді ЄС. Запропонований Конституційним договором, а згодом і Лісабонською угодою перехід до моделі «подвійної більшості» (щонайменше 55% держав-членів, які представляють не менше 65% населення) об'єктивно послаблював позиції середніх за розміром країн, таких як Польща та Іспанія, оскільки демографічний фактор ставав домінуючим у формуванні блокувальних меншин¹.

Для пошуку об'єктивного, вільного від політичного тиску компромісу польські науковці Войцех Сломчинський та Кароль Жичковський із Ягеллонського університету запропонували у 2004 році математично обґрунтовану модель розподілу голосів, яка в міжнародному академічному дискурсі отримала назву «Ягеллонський компроміс». В основі цієї моделі лежав класичний закон квадратичного кореня Пенроуза, сформульований Лайонелом Пенроузом у 1946 році².

Відповідно до цієї концепції, у двоступеневій виборчій системі (де громадяни спочатку обирають національний уряд, а представник цього уряду голосує на наднаціональному рівні у Раді ЄС) сила впливу окремого громадянина на ухвалення рішень є практично однаковою для всіх держав-членів тоді й тільки тоді, коли вага голосу представника кожної країни у Раді є пропорційною квадратному кореню з чисельності її населення. Математичне обґрунтування цієї залежності базується на аналізі ймовірності того, що індивідуальний голос виборця виявиться вирішальним усередині його країни. Згідно з теоремою Муавра-Лапласа та законом великих чисел, ця ймовірність у країні з населенням є обернено пропорційною квадратному кореню з чисельності населення³.

¹ Так само.

² Życzkowski K., Słomczyński W. Voting in the European Union: The square root system of Penrose and a critical point. Kraków, 2004. 1 p. URL: <https://arxiv.org/pdf/cond-mat/0405619.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).

³ Так само

Отже, щоб компенсувати цей природний демографічний перекис та зрівняти шанси громадян великих і малих держав впливати на політику ЄС, наднаціональна вага голосу кожної країни має бути збалансована множителем¹.

Для адекватної оцінки реального політичного впливу держав використовується індекс сили Пенроуза-Банцафа, який базується на кількості коаліцій, у яких конкретний учасник є критично важливим для формування виграної більшості. Абсолютний індекс Банцафа визначає ймовірність того, що голос гравця і вирішить результат голосування при випадковому розподілі позицій інших учасників, де кількість виграних коаліцій, які стають програшними у разі виходу з них гравця. Нормований індекс Банцафа розраховується як відношення абсолютного індексу до суми індексів усіх учасників².

Унікальність Ягеллонського компромісу полягала в тому, що автори зуміли розв'язати складну зворотну задачу теорії ігор: як знайти такий поріг прийняття рішень, за якого нормований індекс сили кожної держави буде строго пропорційним її вазі голосу, усуваючи будь-яку нелінійність та диспропорції. Сломчинський та Жичковський довели, що для випадкового розподілу населення існує критична точка – оптимальний поріг прийняття рішень. Для ЄС-25 цей поріг становив 62.0% , а для ЄС-27 – приблизно 61.4%. Так, запропонована модель забезпечувала унікальний баланс між двома суперечливими принципами інтеграції: «рівністю держав» та «рівністю громадян»³. Проте великі європейські актори, орієнтовані на посилення власного політичного домінування за допомогою демографічного критерію, проігнорували наукові напрацювання польської школи, віддавши перевагу чисто політичному компромісу Лісабонського договору. Політична драма навколо імплементації Лісабонської угоди стала черговим етапом конфлікту між урядом та президентською гілкою влади. У 2008 році президент

¹ Mercik J., Słomczyński W., Życzkowski K. Institutional Design and Voting Power in the European Union. *Homo Oeconomicus*. 2007. Vol. 24, no. 1. P. 12.

² Так само. С. 20.

³ Так само. С.100.

Л. Качинський затримав підписання ратифікаційної грамоти, пов'язуючи свій підпис із результатами референдуму в Ірландії. У своїх виступах того періоду він наполягав: "Ми не повинні дозволити, щоб Польща втратила свій голос у Європі через поспішне підписання документа, зміст якого потребує додаткового суспільного підтвердження". Цей маневр став прелюдією до майбутнього курсу на конфронтацію під виглядом захисту суверенітет¹.

Окремим і надзвичайно складним юридичним питанням Лісабонського транзиту стало приєднання Польщі до Протоколу № 30 щодо застосування Хартії основних прав ЄС до Польщі та Великої Британії (відомого як Британський протокол). Аналіз нормативно-правової бази свідчить про наявність тривалого наукового та політичного спору щодо тлумачення цього документа².

Політичний контекст виникнення цієї ініціативи був пов'язаний із внутрішньою поляризацією польського суспільства після приходу до влади у 2005 році консервативної коаліції на чолі з партією «Право і Справедливість». Офіційна Варшава висловлювала глибокі побоювання ідеологічного та соціокультурного характеру, стверджуючи, що широке тлумачення Судом ЄС статей 9 (право на шлюб) та 21 (принцип недискримінації, зокрема щодо сексуальних меншин) Хартії може призвести до примусової зміни національного сімейного права, легалізації одностатевих союзів та одностатєвого усиновлення. Додатковим емоційним фактором, який активно використовувала тогочасна міністр закордонних справ Анна Фотига, були побоювання, що німецькі громадяни (колишні власники нерухомості на західних і північних територіях Польщі, які відійшли країні після Другої світової війни) зможуть використовувати Хартію як правову основу для правових позовів та реституції земель прямо в обхід національних судів³.

Після зміни уряду наприкінці 2007 року новий прем'єр-міністр Дональд Туск

¹ Dudek A. Historia polityczna Polski 1989–2015. Kraków : Znak, 2016. С.560.

² Машкевич М. Східна польська політика та Україна. 1990–2010. Переклад з пол. С. Серякова. Київ, Ніка-Центр, 2015. С.90.

³ Так само. С.100.

(лідер ліберальної «Громадянської платформи» – PO) опинився в умовах політичного шантажу з боку консервативного президента Леха Качинського та фракції PiS, без голосів яких ратифікація Лісабонського договору в Сеймі була неможливою. Як наслідок, було досягнуто компромісу: Туск погодився підписати Лісабонський договір із збереженням приєднання Польщі до Протоколу № 30. Сейм ухвалив ратифікаційну резолюцію 20 грудня 2007 року, додавши до неї декларативне застереження про сподівання на майбутній вихід країни з цього Протоколу. Цей крок викликав гостру критику з боку тогочасного польського омбудсмена Яна Кохановського, який звинуватив уряд у звуженні обсягу громадянських прав та вимагав проведення загальнонаціонального референдуму щодо ратифікації.

Юридичний аналіз самого тексту Протоколу № 30 та наступної судової практики демонструє, що цей документ не є класичним інструментом повного виключення¹. Стаття 1(1) Протоколу вказує: «Хартія не розширює можливість Суду ЄС або будь-якого суду чи трибуналу Польщі чи Сполученого Королівства визнавати, що закони, підзаконні акти, адміністративні положення, практики чи дії Польщі або Сполученого Королівства не відповідають фундаментальним правам, свободам чи принципам, які вона підтверджує»².

У статті 1(2) зазначено, що положення Розділу IV Хартії (соціальні права та права працівників) не створюють суб'єктивних прав, які можуть бути предметом судового захисту у Польщі чи Великій Британії, якщо такі права не передбачені їхнім національним законодавством³. Ця специфічна конструкція стала предметом системного аналізу провідних європейських правознавців. Колишній генеральний

¹ Борхардт К.-Д. Абетка права ЄС. Європейський Союз. Березень 2023 року. С.75. URL: <http://nsj.gov.ua> (дата звернення: 28.05.2026).

² Protocol (No 30) on the application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union to Poland and to the United Kingdom. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. 2016. С 202. Р. 312–313. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/pro_30/oj/eng (дата звернення: 28.05.2026).

³ Так само.

юрисконсульт Ради ЄС Жан-Клод Піріс¹ у своєму фундаментальному дослідженні Лісабонського договору дійшов висновку, що Протокол № 30 є суто тлумачним та роз'яснювальним документом, який не створює відмінностей у застосуванні Хартії між підписантами та іншими членами ЄС, оскільки Хартія сама по собі (згідно зі статтею 51) застосовується до держав-членів лише тоді, коли вони впроваджують право Союзу². Аналогічну позицію займали дослідники Пол Крейг та Грейні де Бурка, кваліфікуючи документ як декларативний. Первинні політичні побоювання польських консервативних еліт щодо Хартії основних прав не були остаточно зняті після ратифікації Лісабонського договору. Навпаки, реальний зміст Протоколу №30 став предметом тривалого доктринального та судового уточнення вже після набуття договором чинності³.

Ця доктринальна позиція була повністю підтверджена прецедентною судовою практикою Суду ЄС та національних судів. Наприклад, Справа *N.S. v Secretary of State for the Home Department* (C-411/10), де ЄС прямо постановив, що Протокол № 30 не звільняє Республіку Польща чи Сполучене Королівство від обов'язку дотримуватися Хартії основних прав і не обмежує юрисдикцію національних судів щодо контролю за її виконанням, оскільки Протокол лише роз'яснює межі дії статті 51 Хартії⁴. Справа *Prosecutor v Łukasz Marcin Bonda* (C-489/10), у своєму офіційному висновку Генеральний адвокат Юліана Кокотт підтвердила, що Протокол не може тлумачитися як «opt-out», а є лише інструктивним роз'ясненням для правозастосовних органів⁵. Справа *Åklagaren v Hans Åkerberg Fransson* (C-617/10), де суд підтвердив універсальність Хартії,

¹ Piris J.-C. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. P.3.

² Piris J.-C. *The Future of Europe: Towards a Two-Speed EU?*. Cambridge, Cambridge University Press, 2012. P.53.

³ Nicola F. *EU Consumer Law and Policy* by Stephen Weatherill (Edward Elgar, 2005). *Yearbook of European Law*. 2008. Vol. 27, issue 1. P. 649. URL: <https://doi.org/10.1093/yel/27.1.649> (дата звернення: 28.05.2026).

⁴ Joint cases C-411/10 and C-493/10. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 21 December 2011. *N. S. v Secretary of State for the Home Department and M. E. and Others*. *European Court Reports*. 2011. P. I-13905.

⁵ Case C-489/10. Criminal proceedings against Łukasz Marcin Bonda. Opinion of Advocate General Kokott delivered on 15 December 2011. *Digital Reports (Court Reports - general)*. ECLI:EU:C:2011:845.

зазначивши, що скрізь, де застосовується право ЄС, діють фундаментальні права, гарантовані Хартією, незалежно від будь-яких національних застережень¹.

З позиції Конституційного Трибуналу Польщі, Хартія основних прав має обов'язковий характер і пріоритет над національними законами та підзаконними актами, але поступається Конституції РП, що відповідає традиційній доктрині помірного дуалізму. Проте, за межами цих юридичних дискусій, інтеграція Польщі до ЄС з 2004 року була насамперед відповіддю на гострі макроекономічні виклики.

У момент вступу країна перебувала у складній економічній ситуації: рівень безробіття сягав критичних 19–20%, що створювало серйозну загрозу соціальної нестабільності. Держава успадкувала значну частку застарілих промислових активів, низьку продуктивність праці та хронічний дефіцит державного бюджету. В експертному середовищі того часу домінував скепсис: існували обґрунтовані побоювання, що без належної адаптації польське господарство не витримає конкуренції з боку розвинених економік Західної Європи, що може призвести до деіндустріалізації та перетворення країни на периферійний ринок збуту. Старт інтеграції супроводжувався відчуттям глибокої системної вразливості, коли «правова інтеграція» виглядала як останній шанс на виживання та модернізацію. Саме цей інституційний каркас, забезпечений правом ЄС, став механізмом, який дозволив перетворити ці структурні вразливості на переваги².

Перший етап членства Польщі в ЄС супроводжувався радикальними структурними та кількісними змінами в її економічній системі. Варшава зуміла з максимальною ефективністю використати переваги єдиного європейського ринку, спростувавши стартові побоювання щодо можливого знищення національного виробника конкуренцією з боку західноєвропейських гігантів³.

¹ Case C-617/10. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2013. Åklagaren v Hans Åkerberg Fransson. Digital Reports (Court Reports - general). ECLI:EU:C:2013:105.

² Piątkowski M. Europe's Growth Champion: Insights from the Economic Rise of Poland. Oxford, Oxford University Press, 2018. P. 162–166.

³ Так само. Р.50-55.

Період 2004–2009 років став часом безпрецедентного економічного динамізму для Польщі. Завдяки повній інтеграції у внутрішній ринок ЄС, темпи зростання реального ВВП країни в середньому перевищували 5% на рік, що суттєво випереджало середньоєвропейські показники. Якщо у 2004 році ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності становив близько 50% від середнього рівня ЄС-25, то вже до 2009 року цей показник наблизився до позначки у 58%. Масштабна модернізація супроводжувалася стрімким зростанням експортного потенціалу. Обсяги польського експорту до держав-членів ЄС у 2004–2008 роках зросли майже вдвічі, що було зумовлено переорієнтацією польської промисловості на виробництво товарів із вищою доданою вартістю та успішною інтеграцією в транснаціональні ланцюги постачання, особливо в автомобілебудуванні та виробництві побутової техніки. Водночас цей період був відзначений болісним скороченням рівня безробіття: завдяки створенню нових робочих місць та активній трудовій міграції, показник безробіття знизився з критичних 19.3% у 2004 році до 8.2% у 2008 році, хоча світова фінансова криза 2009 року дещо сповільнила цю позитивну тенденцію. Однак, цей стрімкий підйом мав і зворотний бік¹.

Розподіл європейських структурних фондів мав чітко виражену регіональну асиметрію. Чотири найбільш промислово розвинені та інфраструктурно готові воєводства (Мазовецьке, Сілезьке, Великопольське та Нижньосілезьке) забезпечували значну частку економічного зростання країни. Їхній сукупний внесок у ВВП Польщі зріс із 51.5% у 2004 році до 52.2% у 2007 році². При цьому за весь період активного освоєння фондів (2004–2021 рр.) Мазовецьке воєводство акумулювало 91.1 млрд злотих, Сілезьке – 63.2 млрд, Малопольське – 48.6 млрд, а Нижньосілезьке – 45.6 млрд злотих. Це стимулювало внутрішню поляризацію між

¹ Dudek A. Historia polityczna Polski 1989–2015. Kraków : Znak, 2016. S.400.

² Produkt krajowy brutto w 2007 r. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa, 2008. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/kwartalne-rachunki-narodowe/produkt-krajowy-brutto-w-2007-r-3,14.html> (дата звернення: 28.05.2026).

розвиненим Заходом і центром та відстаючим Сходом («Польща Б»), незважаючи на зусилля єврокомісара Д. Гюбнер щодо впровадження територіальної згуртованості¹.

Найбільш яскравим проявом макроекономічної зрілості польської моделі став феномен «зеленого острова» під час глобальної фінансової кризи 2008–2009 років. У той час як уся європейська спільнота у 2009 році поринула у глибоку рецесію (середнє падіння ВВП ЄС-27 становило 4.2%–4.5%), Польща виявилася єдиною країною ЄС, яка продемонструвала позитивні темпи зростання. Залежно від статистичних методологій та джерел збору даних, показник реального зростання польського ВВП у 2009 році варіювався від +1.2% (за оцінками МВФ) та +1.6%–1.7% (за даними Eurostat та Державного статистичного управління Польщі – GUS) до рекордних +2.8% (у деяких внутрішніх звітах польського уряду)².

Аналіз виявляє чотири ключові макроекономічні механізми, які забезпечили цю стійкість та відрізняли Польщу від сусідніх країн Балтії, що зазнали двозначного падіння ВВП. На відміну від країн Балтії, які жорстко прив'язали свої валюти до євро, Польща зберегла плаваючий валютний курс злотого. Після краху банку Lehman Brothers восени 2008 року та заморожування міжбанківського ринку злотий стрімко девальгував щодо євро. Це автоматично зробило польський експорт надзвичайно дешевим та конкурентоспроможним на ринках Західної Європи, одночасно зробивши імпорт дорожчим та змусивши внутрішнього споживача переорієнтуватися на товари національного виробництва³. Тим не менш, девальвація мала і зворотний негативний бік, створивши суттєві ризики для значної

¹ Wpływ funduszy europejskich na rozwój społeczno-gospodarczy Polski i regionów w latach 2004–2021. Warszawa, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2023. S. 45. URL: https://www.ewaluacja.gov.pl/media/126534/Wplyw_srodkow_unijnych_na_rozwoj_Polski_2023-web_pl2.pdf (дата звернення: 29.05.2026).

² Poland: 2010 Article IV Consultation - Staff Report. Washington, D.C., International Monetary Fund, 2010. P. 6. (IMF Country Report No. 10/118).

³ Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. За ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ, Знання, 2012. С.208.

верстви домогосподарств, які мали кредити в іноземній валюті (насамперед у швейцарських франках)¹.

Польська економіка, на відміну від малих експортоорієнтованих економік регіону (як-от Словаччина чи Естонія), була високодиверсифікованою та спирається на великий внутрішній ринок. Внутрішній споживчий попит підтримувався зниженням податку на доходи фізичних осіб (PIT), запровадженням у 2008–2009 роках. Хоча у першому кварталі 2009 року обсяги польського експорту скоротилися на 30% через рецесію в Німеччині, це падіння було повністю нівельоване стабільним внутрішнім споживанням. Польські банки проводили консервативну кредитну політику під жорстким наглядом національного регулятора. Вони практично не купували токсичних американських цінних паперів та деривативів, що дозволило уникнути системної банківської кризи та необхідності виділення колосальних бюджетних коштів на порятунок фінансових установ².

Польський уряд у листопаді 2008 року ухвалив національний «План стабільності та розвитку» вартістю 91.3 мільярда злотих, спрямований на фінансову підтримку бізнесу та інвестицій. Ключову роль відіграв гарантований приплив коштів із структурних фондів ЄС у межах бюджету на 2007–2013 роки (понад 67 мільярдів євро)³. Коли приватні капітальні інвестиції різко скоротилися, держава компенсувала це масштабними інфраструктурними проєктами, збільшивши частку державних капітальних інвестицій у загальній структурі інвестицій з 35% у 2005 році до 43% у 2010 році⁴.

Зовнішньополітична діяльність Польщі у період (2004–2009 рр.) демонструє

¹ Так само. С.210.

² Єфименко Т. І. Фіскальний простір антикризового регулювання : монографія. ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2012. С. 95.

³ Raport: Polska 2011. Gospodarka, społeczeństwo, państwo. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Warszawa, 2011. S. 42. URL: <https://www.gov.pl> (дата звернення: 29.05.2026).

⁴ Piocha S., Radlińska K. Antykryzysowe programy ratowania polskiej gospodarki przed skutkami globalnego kryzysu. Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej. 2011. T. 1, nr 15. URL: <http://ezeszyty.wne.tu.koszalin.pl> (дата звернення: 29.05.2026).

перетворення країни з пасивного реципієнта наднаціональних норм на активного суб'єкта формування загальноєвропейського порядку денного. Варшава успішно використовувала механізми ЄС як «помножувач сили» для реалізації власних геополітичних та безпекових інтересів на східному напрямку.

Уже наприкінці 2004 року, під час Помаранчевої революції в Україні, президент Польщі Александр Кваснєвський відіграв визначальну посередницьку роль, очоливши міжнародну місію з врегулювання політичної кризи. Це дозволило Варшаві продемонструвати Брюсселю свою ексклюзивну експертизу та авторитет у регіоні, закріпивши за Варшавою репутацію ключового посередника ЄС у східноєвропейських кризах¹.

У 2008 році Польща спільно зі Швецією висунула стратегічну ініціативу «Східного партнерства», яка була офіційно запущена на Празькому саміті у травні 2009 року. Цей інструмент став першою цілісною інституційною рамкою ЄС, спрямованою на системне наближення шести пострадянських держав (зокрема України) до європейських стандартів без прямої гарантії членства, що повністю відповідало польським національним інтересам створення безпекового та демократичного поясу вздовж своїх східних кордонів².

У сфері енергетичної безпеки Польща вела безкомпромісну боротьбу проти будівництва газопроводу «Північний потік», кваліфікуючи його як інструмент геополітичного тиску Росії та загрозу для транзитної ролі країн Центрально-Східної Європи. Під час напружених дискусій щодо реформування первинного права польська дипломатія домоглася включення принципу «енергетичної солідарності» до статті 194 Договору про функціонування ЄС. Це створило важливий наднаціональний юридичний прецедент, що змушує держави-члени враховувати

¹ History of Ukraine and Europe in the Context of Preserving European Values : International scientific conference on November 8, 2024 : abstracts. Petro Mohyla Black Sea National University. Mykolaiv, Petro Mohyla Black Sea National University, 2024. P.120.

² Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. За ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ, Знання, 2012. С. 200.

інтереси та безпекові занепокоєння сусідів при реалізації великих транскордонних енергетичних проєктів і став надійною основою для подальшої диверсифікації та інтеграції європейського газового ринку¹.

1.2 Спадщина економічної кризи та виклики міграційної проблеми

Період з 2009 по 2015 роки став етапом глибокої структурної адаптації та поступового переосмислення польської інтеграційної парадигми. Успішно подолавши перший шок глобальної рецесії як «зелений острів», Польща зіткнулася з необхідністю функціонувати в умовах хронічної нестабільності єврозони та жорстких вимог фіскальної дисципліни. Цей етап характеризується завершенням перехідних інтеграційних етапів в аграрному секторі, гострими суперечками навколо Бюджетного пакту, геополітичним зламом 2014 року та, зрештою, міграційною кризою 2015 року, яка виступила фундаментальною точкою біфуркації у відносинах між Варшавою та Брюсселем².

Хоча Польща виявилася єдиною державою ЄС, яка unikнула рецесії у 2009 році, показавши зростання ВВП на рівні +1.6%–1.7% , наступні роки виявили серйозні лагові наслідки фінансової кризи для її внутрішнього ринку . Скорочення попиту на ключових європейських ринках збуту та загальне сповільнення капітальних інвестицій призвели до погіршення ситуації на ринку праці³ . Рівень безробіття, який до кризи вдалося знизити до рекордних 7.1%–7.5%⁴ , знову почав зростати, досягнувши на початку 2013 року майже 11% (а за національною методологією реєстраційного безробіття – понад 14%)⁵ . Одночасно відбулося різке

¹ Слюсаренко Ю. А., Шпак Д. Р. Правові аспекти здійснення і реалізації спільної зовнішньої політики, політики безпеки Європейського Союзу. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип. 114, ч. 1. С. 40. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 29.05.2026).

² Dudek A. Historia polityczna Polski 1989–2015. Kraków, Znak, 2016. С.300.

³ Kuźniar R. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej. Warszawa: Scholar, 2012. С.150.

⁴ June 2013 Euro area unemployment rate at 12.1% EU27 at 10.9%. Luxembourg, Eurostat, 31 July 2013. (Eurostat News Release No. 118/2013). URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/stat_13_118 (дата звернення: 29.05.2026).

⁵ European Economic Forecast: Autumn 2011. Commission staff working document. European Union. Brussels, 2011. P.200. DOI: 10.2765/15525.

погіршення стану державних фінансів: бюджетний дефіцит зріс з -1.9% у 2007 році до -7.8% від ВВП у 2010 році¹, що змусило Раду ЄС утримувати Польщу під процедурою надмірного дефіциту (EDP) протягом усього періоду з 2009 по 2015 роки.

Ця макроекономічна нестабільність суттєво загальмувала плани щодо вступу Польщі до єврозони. Якщо у 2008–2009 роках уряд Дональда Туска розглядав як «дуже реальний» орієнтир 2011 чи 2015 роки, то після 2010 року Варшава перейшла до прагматичної стратегії очікування². Дослідження Національного банку Польщі (NBP) на основі DSGE-моделювання довели, що збереження власної валюти (золотого) та монетарної автономії було ключовим фактором, який врятував країну від рецесії, тоді як передчасне приєднання до єврозони позбавило б уряд монетарних амортизаторів. Додатковою юридичною перешкодою виступала стаття 227 Конституції Республіки Польща, яка закріплювала виключне право емісії валюти та проведення грошово-кредитної політики за NBP. Для її зміни вимагалася конституційна більшість у дві третини голосів у Сеймі, що було політично неможливо через жорстке протистояння консервативної опозиції в особі партії PiS.

Найбільшим стратегічним викликом для польської дипломатії у цей період став ризик формування «Європи двох швидкостей», де ядро єврозони ухвалювало б ключові макроекономічні рішення, залишаючи країни поза спільною валютою на периферії. Ця загроза матеріалізувалася під час розробки міждержавного Договору про стабільність, координацію та управління в Економічному та Монетарному Союзі (Бюджетного пакту або Fiscal Compact), ініційованого Німеччиною та Францією наприкінці 2011 року для посилення фінансової дисципліни³.

¹ Так само.

² Kuźniar R. *Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*. Warszawa: Scholar, 2012. С.20.

³ Zięba R. Twenty Years of Poland's Euro-Atlantic Foreign Policy. *International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*. 2011. Vol. 13, no. 1. P. 33. DOI: 10.2478/v10223-011-0004-2.

Варшава зайняла безкомпромісну позицію: Дональд Туск разом із міністром фінансів Яцеком Ростовським заявили, що Польща не підпише договір, якщо країни поза єврозоною будуть повністю виключені з процесу прийняття рішень та не матимуть доступу до самітів єврогрупи. У результаті виснажливих дипломатичних боїв було досягнуто компромісу (закріпленого в остаточному тексті договору у березні 2012 року). По-перше, країни поза єврозоною, які ратифікували Пакт, отримали право брати участь у самітах єврозони щонайменше раз на рік для обговорення питань конкурентоспроможності та глобальної архітектури фінансової системи. По-друге, було обмежено сферу виключних обговорень всередині єврозони лише питаннями, які стосуються безпосереднього управління спільною валютою (як-от порятунок Греції).

Ратифікація Бюджетного пакту в Сеймі на початку 2013 року та його остаточне підписання президентом Броніславом Коморовським 24 липня 2013 року супроводжувалися безпрецедентною політичною поляризацією. Фракція PiS під керівництвом Ярослава Качинського та провідні опозиційні спікери (як-от Кшиштоф Щерський і Томаш Поремба) піддали рішення уряду PO-PSL нищівній критиці. Вони характеризували приєднання до Пакту як «повзучий замах на конституцію» та добровільну відмову від бюджетного суверенітету на користь Брюсселя, що обмежувало можливості проведення самостійної соціально-економічної політики. Цей дискурс заклав ідеологічний фундамент для майбутнього переходу Польщі до концепції «суверенної євроінтеграції»¹.

Важливою віхою у повноцінній економічній інтеграції стало завершення у 2013 році десятирічного перехідного періоду для польського аграрного сектора. Згідно з положеннями Афінського Договору про вступ 2003 року, прямі сільськогосподарські виплати з бюджету ЄС для нових держав-членів

¹ Zielonka J. *Koniec Unii Europejskiej? O kryzysie integracji i polskiej inicjatywie naprawy* Warszawa: PISM, 2014. С.120.

запроваджувалися за схемою поступового нарощування, починаючи з 25% від номінального рівня «старих» держав у 2004 році.

Починаючи з 2013 року, польські фермери почали отримувати прямі субсидії в повному 100% обсязі безпосередньо за рахунок коштів Спільної аграрної політики (САП) . Це дозволило збільшити обсяги фінансування сільського господарства: якщо у 2004 році сума прямих виплат становила близько 6.3 млрд злотих, то до кінця перехідного періоду вона подвоїлася. Аграрний сектор Польщі продемонстрував вражаючу динаміку, перетворившись на потужного експортера на єдиному європейському ринку (зокрема, посівши лідируючі позиції в ЄС з експорту птиці, заморожених фруктів та овочів) . Проте цей процес мав і зворотний бок: виникла глибока залежність польського селянства від прямих європейських субсидій, які почали складати до 50% від загального обсягу доходів фермерських господарств, що суттєво обмежило можливості уряду щодо проведення автономної аграрної політики¹.

2014 рік став рубіжним для зовнішньополітичної стратегії Польщі у зв'язку з незаконною російською анексією Криму та початком збройної агресії РФ на Донбасі . Протягом попередніх років (2007–2013 рр.) уряд Дональда Туска та міністр закордонних справ Радослав Сікорський намагалися проводити прагматичний курс нормалізації відносин із Москвою («політика відлиги»), щоб уникнути дипломатичної ізоляції всередині ЄС та синхронізувати свої дії з франко-німецьким вектором. Варшава відмовилася від блокування переговорів Росії з Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD) та намагалася перевести історичні суперечки у русло конструктивного двостороннього діалогу².

¹ Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. За ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ, Знання, 2012. С. 202.

² Sikorski R. Przyszłością Unii Europejskiej jest federacja. Rzeczpospolita. 2011. 28 listopada. URL: <https://www.rp.pl/publicystyka/art6378221-radoslaw-sikorski-przyszloscia-unii-europejskiej-jest-federacja> (дата звернення: 29.05.2026).

Агресія Росії у 2014 році повністю обнулила цю ліберально-прагматичну стратегію, підтвердивши найгірші побоювання польських консервативних кіл щодо непередбачуваності¹ та неоімперського характеру російської політики. Польська дипломатія моментально мобілізувала свої ресурси на наднаціональному рівні:

- Варшава виступила головним лобістом впровадження жорстких секторальних та персональних санкцій ЄС проти Російської Федерації .
- Безпековий дискурс держави переорієнтувався на зміцнення східного флангу НАТО та посилення військової сумісності в межах Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) ЄС .
- Польща остаточно відмовилася від амбіцій побудови «трансатлантичного мосту» на користь безальтернативного зміцнення оборонного союзу зі США, розглядаючи НАТО як єдину реальну гарантію безпеки, тоді як європейські оборонні ініціативи мали лише допоміжний характер².

Окремим і надзвичайно важливим вектором польського спротиву російській експансії став захист енергетичного суверенітету спільноти. У квітні 2014 року прем'єр-міністр Дональд Туск офіційно представив європейським лідерам масштабний документ (non-paper) під назвою «Mapa drogowa na rzecz Unii Energetycznej dla Europy» (Дорожня карта Енергетичного союзу для Європи)³. Ключова ідея Туска полягала в подоланні монопольного становища російського Газпрому через створення наднаціональних інструментів ЄС. Зокрема, запровадження механізму єдиних (колективних) європейських закупівель газу для підвищення переговорної сили імпортерів, а також створення реєстру заборонених

¹ Kowalczyk B. Changes to the system of direct payments in the framework of the CAP reform for the years 2014–2020. *Annals of Marketing Management and Economics*. 2016. Vol. 2, № 1. P. 39–51. DOI: <https://doi.org/10.22630/AMME.2016.2.1.4> (дата звернення: 31.05.2026).

² *Polityka zagraniczna Polski wobec Rosji po aneksji Krymu. Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne*. 2019. T. 5, № 1. S. 203–215. DOI: 10.17951/we.2019.5.1.203-215.

³ Renewable energy road map. EUR-Lex: Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/renewable-energy-road-map.html> (дата звернення: 29.05.2026).

клаузул у контрактах (зокрема, скасування принципу «take-or-pay» та заборони реекспорту палива). Надання Європейській Комісії повноважень щодо попередньої верифікації та контролю за двосторонніми енергетичними угодами держав-членів з третіми країнами¹.

Хоча ініціатива Енергетичного союзу отримала широку концептуальну підтримку, її практична реалізація виявила серйозні внутрішні суперечності між екологічним порядком денним ЄС та національними інтересами Польщі. Восени 2014 року на самітах Європейської ради новий прем'єр-міністр Ева Копач опинилася в ситуації жорсткого вибору, оскільки запропонований новий пакет кліматичних цілей до 2030 року (зокрема, скорочення викидів CO₂ на 40%) створював колосальні ризики для польської енергетики, що на 85% базувалася на спалюванні вугілля². Копач публічно заявила про готовність застосувати право національного вето, якщо Брюссель не компенсує Варшаві витрати на модернізацію. Зрештою, їй вдалося виторгнути збереження безкоштовних квот на емісію (free allowances) для польського енергетичного сектора, проте цей конфлікт наочно продемонстрував, що кліматичний федералізм ЄС вступає у пряме протиріччя з польською промисловою стабільністю³.

Центральним каталізатором переходу Польщі до моделі «суверенної євроінтеграції» та фундаментальною точкою біфуркації у її відносинах з інституціями ЄС стала європейська міграційна криза 2015 року. Масштабний приплив шукачів притулку з Близького Сходу та Північної Африки змусив Європейську Комісію під керівництвом Жана-Клода Юнкера запропонувати систему обов'язкового розселення мігрантів за квотним принципом⁴.

¹ Так само.

² Wnioski końcowe szczytu energetyczno-klimatycznego w Brukseli (23-24 października 2014 r.) dotyczące celów redukcji emisji do 2030 r. Bruksela: CO EUR 11, CONCL 5, 2014.

³ Turowski P. Wpływ unii energetycznej na bezpieczeństwo Polski. Wybrane przykłady. Bezpieczeństwo Narodowe. 2015. IV (36). S. 185. URL https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/03/36_KBN_TUROWSKI.pdf (дата доступу: 29.05.2026).

⁴ Sikorski R. Polska a przyszłość Unii Europejskiej. Warszawa: MSZ RP, 2011. P.4.

Уряд Еви Копач опинився під подвійним пресингом: з одного боку, Берлін та Брюссель вимагали прояву європейської солідарності, з іншого – польське суспільство демонструвало наростаючу тривогу та несприйняття ідеї прийому мусульманських мігрантів. Копач намагалася проводити гнучку ліберально-компромісну лінію. Вона категорично відкидала автоматичний характер нарахування квот, наполягаючи на суверенному праві держави самостійно визначати обсяг допомоги; вимагала радикального посилення охорони зовнішніх кордонів ЄС та створення центрів верифікації мігрантів (hotspots) на південних рубежах спільноти; послідовно артикулювала вимогу чіткого розмежування реальних політичних біженців від економічних мігрантів¹.

У липні 2015 року Польща погодилася прийняти на добровільній основі першу обмежену групу з 2000 осіб. Проте переломною точкою, яка назавжди змінила характер польської європейської політики, стало історичне засідання Ради ЄС з питань внутрішніх справ 22 вересня 2015 року.

На цьому засіданні рішення про примусову релокацію 120 000 мігрантів було винесено на голосування за процедурою кваліфікованої більшості (QMV). Під сильним тиском європейських партнерів міністр внутрішніх справ Польщі Тереза Пйотровська проголосувала *за* ухвалення цього рішення, внаслідок чого Польща взяла на себе офіційне зобов'язання прийняти додатково 5082 шукачі притулку (сукупно – понад 7000 осіб до 2017 року)².

Цей крок означав демонстративний та неочікуваний розкол всередині Вишеградської групи (V4). Інші партнери по «четвірці» (Чехія, Словаччина та Угорщина), а також Румунія виступили солідарно проти квот, але зупинити рішення не змогли під час голосування. Такі дії Варшави викликали хвилю дипломатичного

¹ Turowski P. Wpływ unii energetycznej.. S. 187.

² Council Decision (EU) 2015/1601 of 22 September 2015. Establishing provisional measures concerning the relocation of asylum-seekers. OJ L 248, 2015, p. 80.

обурення в регіоні¹. Міністр внутрішніх справ Чехії Мілан Хованець прямо заявив, що цим голосуванням Польща сама себе виключила з Вишеградської групи. Президент Чехії Мілош Земан виступив з різкою публічною критикою польського уряду, а офіційні Прага та Будапешт сприйняли крок кабінету Копач як удар у спину регіональній солідарності та порушення попередніх міжурядових домовленостей в межах V4.

Внутрішньополітичні наслідки цього голосування виявилися фатальними для правлячої партії «Громадянська платформа». Консервативна опозиція на чолі з Ярославом Качинським та кандидатом у прем'єр-міністри Беатою Шидло негайно перевела питання міграції у площину національної безпеки та ідентичності². Качинський у своїх виступах активно апелював до суспільних страхів, стверджуючи, що примусове розселення мусульманських громад загрожує громадському порядку, традиційним католицьким цінностям та може призвести до розповсюдження нетипових інфекційних захворювань³.

Ця мобілізація електорату навколо гасел захисту суверенітету від «ідеологічного диктату Брюсселя» виявилася надзвичайно успішною. На парламентських виборах 25 жовтня 2015 року партія PiS здобула безпрецедентну перемогу, вперше в новітній історії Польщі сформувавши однопартійну урядову більшість у Сеймі. Новий уряд Беати Шидло негайно заблокував виконання рішень Ради ЄС щодо релокації мігрантів, спираючись на консолідовану підтримку Сейму (у жовтні 2016 року рішення про відмову від квот підтримав 431 депутат із усіх фракцій)⁴.

¹ Krastev I. *After Europe*. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2015.

² Stanley B. *Poland's Populist Turn*. *Populist Politics in Europe*. Ed. by J. Fitz, J. Mackert, B. Turner. London : Routledge, 2018. P. 151–168.

³ Hajiyeva N. The current dynamics of international migration in Europe: problems and perspectives. *Eastern European Journal of Transnational Relations*. 2018. Vol. 2, № 2. P. 48. DOI: <https://doi.org/10.15290/eejtr.2018.02.02.02>.

⁴ Так само. P.49.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що дослідження інституційної інтеграції Польщі в період 2004–2015 рр. демонструє процес переходу від стану пасивного реципієнта наднаціональних норм до активного суб'єкта формування європейського порядку денного. Початкова стратегія Варшави, що базувалася на жорсткій обороні «ніщських» інституційних позицій, трансформувалася у прагматичне використання механізмів багаторівневого управління, зокрема через діяльність у Європейській Комісії та реалізацію ініціатив у сфері Східного партнерства. Феномен «зеленого острова» під час глобальної кризи 2008–2009 рр. довів ефективність синтезу європейських структурних фондів, плаваючого курсу національної валюти та консервативної банківської політики як інструментів макроекономічної стабілізації. Водночас інституційна напруга, зумовлена дихотомією між «рівністю держав» та «рівністю громадян», а також політизація питань суверенітету через ратифікацію Протоколу № 30, заклали фундамент для майбутньої ідеологічної поляризації у відносинах із Брюсселем. Економічне зростання цього періоду, хоча і стало базою для посилення суб'єктності Варшави, супроводжувалося наростанням внутрішньої регіональної асиметрії, що вимагало подальшої інституційної адаптації до викликів єдиного ринку.

РОЗДІЛ II. Польща в ЄС після 2015 р.

2.1 Зігзаги демократичного відступу в 2015 – 2023 рр. та реакція ЄС.

Перехід влади до правопопулістської коаліції «Об'єднана правиця» на чолі з партією «Право і Справедливість» (PiS) у жовтні 2015 року радикально переформатував засади польської європейської політики¹. Замість колишнього адаптаційно-ліберального курсу Варшава висунула доктрину «суверенної євроінтеграції». Ця концепція ґрунтувалася на запереченні федералістського вектору ЄС, жорсткому захисті національного соціокультурного та релігійного законодавства від наднаціонального втручання та утвердженні принципу, згідно з яким держави-члени є ексклюзивними «господарями договорів»². Політична риторика урядового табору, активно тиражована через реформовані державні медіа-ресурси (зокрема телеканал TVP), послідовно конструювала образ Польщі як «останнього бастиону справжньої Європи», що оберігає традиційні християнські цінності від ідеологічного тиску ліберального Брюсселя³.

Найбільш гострий інституційний конфлікт між Варшавою та наднаціональними інституціями ЄС розгорнувся навколо реформи польської судової системи. Починаючи з 2015–2016 років, уряд ініціював масштабну реорганізацію судової гілки влади, яка охопила Конституційний Трибунал, Національну раду судочинства (KRS) та Верховний суд. Варто згадати про нейтралізацію конституційного трибуналу, коли президент Анджей Дуда відмовився прийняти присягу у трьох суддів, законно обраних попереднім складом Сейму, та натомість привів до присяги трьох нових осіб, призначених новою

¹ Szczerbiak A. An Anti-Establishment Backlash that Shook up the Party System? The October 2015 Polish Parliamentary Election. *European Politics and Society*. 2017. Vol. 18, Issue 4. P. 409.

² Kelemen R. D., Pech L. The Uses and Abuses of Constitutional Pluralism: Undermining the Rule of Law in the Name of Constitutional Identity in Hungary and Poland. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*. 2019. Vol. 21. P. 60.

³ We're "Euro-realists" not Eurosceptics says Polish President Andrzej Duda. BBC News. 2015. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hDcxA-cahtQ> (дата звернення: 29.05.2026).

більшістю PiS (у правовій доктрині та практиці європейських судів вони отримали статус «суддів-двійників» або *double judges*). Компетенції Трибуналу були нормативно обмежені, а його головою стала лояльна до PiS Юлія Прилебська¹.

У 2017–2018 роках було змінено порядок формування Національної ради судочинства. Повноваження обирати 15 членів-суддів KRS були передані від суддівського корпусу безпосередньо до парламенту, що дало законодавчій та виконавчій гілкам влади вирішальний вплив на призначення суддів усіх рівнів та підірвало принцип розподілу влади². У складі Верховного суду було засновано Дисциплінарну палату з широкими повноваженнями щодо притягнення суддів до відповідальності (включаючи звільнення) за характер їхніх процесуальних рішень, що створило прямі механізми політичного тиску на суддівський корпус³.

Цей тиск був додатково посилений ухваленням у грудні 2019 року так званого «закону про намордники», який легалізував дисциплінарне переслідування суддів за спроби оцінювати незалежність колег чи застосовувати право ЄС⁴.

Провідні польські та європейські правознавці, зокрема Войцех Садурський та Марцін Матчак, кваліфікували дії урядового табору як класичний вияв «демократичного відкату» та впровадження моделі «легалістичного авторитаризму». В. Садурський наголошував на ціннісному характері конфлікту, вказуючи на демонтаж системи стримувань і противаг. Матчак акцентував увагу на втраті легітимності всієї системи правосуддя через призначення тисяч нових суддів («неосуддів») реформованою KRS, що зруйнувало принцип взаємної довіри та визнання судових рішень у межах спільного правового простору ЄС⁵.

¹ Sadurski W. *Poland's Constitutional Breakdown*. Oxford: Oxford University Press, 2019. P.140.

² Pech L., Scheppele K. L. *Illiberalism Within: Rule of Law Backsliding in the EU*. Cambridge Yearbook of European Legal Studies. 2017. Vol. 19. P. 20.

³ Так само. P.25.

⁴ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 July 2021. *Commission v Poland*. C-791/19. ECLI:EU:C:2021:596. URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0791> (дата звернення: 29.05.2026).

⁵ Sadurski W. *Poland's Constitutional Breakdown*. Oxford: Oxford University Press, 2019. P.150.

Натомість консервативні теоретики (наприклад, Томаш Гроссе та Здіслав Краснодембський) розглядали реформу як необхідний крок до демократизації судової корпорації, яка після 1989 року зберегла високу кастову замкнутість та не пройшла повноцінного очищення. Вони звинувачували інституції ЄС у надмірній політизації поняття «верховенство права» та спробах неправомірного розширення наднаціональних повноважень у сферах, які за договорами належать до виключного суверенітету держав¹.

Реакція Європейського Союзу на ці реформи була безпрецедентно жорсткою, системною та охопила кілька інституційних рівнів.

Європейський Парламент протягом 2016–2023 років ухвалив серію критичних резолюцій (зокрема у квітні та вересні 2016 р., листопаді 2017 р.), висловлюючи глибоке занепокоєння станом судової незалежності, свободи медіа та дотримання прав меншин у Польщі. Кульмінацією політичного тиску стало 20 грудня 2017 року, коли Європейська Комісія вперше в історії ЄС активувала щодо Польщі запобіжний механізм, передбачений статтею 7(1) Договору про ЄС², констатувавши існування очевидного ризику серйозного порушення верховенства права³.

Проте перехід до санкційної стадії за статтею 7(3) (яка передбачає призупинення права голосу держави в Раді ЄС) виявився інституційно заблокованим. Для цього вимагалось консенсусне рішення Європейської ради (за винятком обвинуваченої країни) щодо встановлення факту серйозного та тривалого порушення цінностей. Польща та Угорщина (яка також перебувала під процедурою статті 7) утворили міцний двосторонній альянс неліберальних демократій,

¹ Grosse T. G. O potencjale rewolucyjnym w Europie. Civitas. Studia z filozofii polityki. 2014. Nr 16. S. 17.

² Consolidated version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union. 2016. C 202. P. 13–46. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M007> (дата звернення: 29.05.2026).

³ Markowski R. The Polish parliamentary election of 2015: a free and fair election that results in unfair political consequences. West European Politics. 2016. Vol. 39, № 6. P. 1314.

гарантуючи взаємне ветовання будь-яких фінальних санкційних рішень у Європейській раді.

Європейська Комісія систематично зверталася до Суду ЄС (CJEU) з позовами про порушення Польщею договірних зобов'язань. У фундаментальному рішенні по справі *Commission v. Poland* (C-791/19) Суд ЄС прямо постановив, що польська дисциплінарна система для суддів суперечить праву ЄС, оскільки не забезпечує гарантій незалежності та безсторонності судової влади. Через відмову Варшави виконати тимчасові заходи CJEU та призупинити роботу Дисциплінарної палати, у листопаді 2017 року Польщу було визнано відповідальною за невиконання судових розпоряджень. Згодом CJEU наклав на Польщу безпрецедентний щоденний штраф у розмірі €1 млн за функціонування Дисциплінарної палати¹.

Аналогічна ескалація відбулася у транскордонній суперечці з Чехією щодо вугільної шахти «Турув», де за відмову зупинити видобуток вугілля на Польщу було накладено щоденний штраф у розмірі €500 тис.. Попри заяви польських урядовців про те, що це є «судовим пограбуванням» і країна не заплатить «ні цента», Європейська Комісія в односторонньому порядку вираховувала накопичені штрафи на загальну суму понад €68.5 млн безпосередньо з призначених для Польщі європейських фондів.²

Найбільш ефективним інструментом впливу на Варшаву став Регламент 2020/2092 про загальний режим кондиційності для захисту бюджету Союзу, ухвалений у грудні 2020 року. Цей механізм дозволив ЄС зупиняти або утримувати виплати з європейського бюджету, якщо порушення верховенства права безпосередньо загрожують фінансовим інтересам або звуковому управлінню бюджетом ЄС. Спираючись на цей інструмент, Європейська Комісія заблокувала затвердження Національного плану відновлення Польщі (КРО) в межах програми

¹ Так само. P.1320.

² Шахта розбрату: чим небезпечна суперечка між Польщею та Чехією. Європейська правда. 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/05/27/7123681/> (дата звернення: 29.05.2026).

NextGenerationEU¹. Виплата майже €60 млрд грантів та кредитів була жорстко прив'язана до виконання Польщею 27 «super milestones», які вимагали ліквідації Дисциплінарної палати, реформи дисциплінарного законодавства та забезпечення права суддів на застосування права ЄС. Додатково під загрозою блокування опинилися ще €76.5 млрд із регулярних фондів згуртованості на період 2021–2027 років².

Кульмінацією правового суверенізму PiS стало історичне рішення Конституційного Трибуналу Польщі від 7 жовтня 2021 року у справі К 3/21. Розглянувши запит прем'єр-міністра Матеуша Моравецького, Трибунал постановив, що тлумачення Судом ЄС статей 1 та 19(1) Договору про ЄС у спосіб, який дозволяє національним судам оцінювати законність призначення суддів та ігнорувати конституційні норми, прямо суперечить Конституції РП та виходить за рамки повноважень (*ultra vires*), делегованих Польщею на наднаціональний рівень. Рішення К 3/21 офіційно закріпило примат Конституції Польщі як найвищого закону держави над прецедентним правом ЄС, що де-факто підірвало наріжний інтеграційний принцип верховенства (примату) права Спільноти³.

У безпековому вимірі Польща активно брала участь у Спільній політиці безпеки та оборони (СПБО) та приєдналася до Постійної структурованої співпраці (PESCO) у 2017 році. Проте польський оборонний курс мав виражений «атлантичний» характер. Офіційна Варшава вкрай скептично ставилася до концепту «стратегічної автономії» ЄС та ідеї створення європейської армії, розцінюючи їх як спроби Франції та Німеччини послабити НАТО, витіснити США

¹ Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget. Official Journal of the European Union. 2020. L 433I. P. 1–10. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj> (дата звернення: 29.05.2026).

² Commission welcomes Poland's recovery and resilience plan. European Commission. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3375 (дата звернення: 29.05.2026).

³ Polish Constitutional Tribunal's Judgement Regarding Supremacy of the Polish Constitution Over EU Law: The Next-Level Debate on the “Last Word”. Journal of the University of Latvia. Law. 2022. Vol. 15. P. 204–214. DOI: 10.22364/jull.15.14.

з Європи та монополізувати європейський оборонний ринок. Тогочасний міністр оборони Антоній Мацеревич прямо заявляв, що європейська армія «є мрією Росії», оскільки вона веде до відокремлення Західної Європи від США, а міністр закордонних справ Вітольд Вашиковський наголошував на фінансовій неспроможності європейських країн виконати навіть базові зобов'язання в межах НАТО, що робило створення паралельних структур абсурдним¹.

У сфері енергетичної безпеки Польща вела безкомпромісну боротьбу проти будівництва геополітичного газопроводу «Північний потік-2». Варшава активно лобіювала поширення вимог Третього енергетичного пакету ЄС (ownership unbundling, third-party access, тарифікація) на офшорні імпорتنі трубопроводи, що змусило Комісію внести зміни до Газової директиви у 2019 році та суттєво обмежило можливості Газпрому одноосібно використовувати інфраструктуру. Важливою перемогою польської енергетичної дипломатії та компанії PGNiG стало рішення Суду ЄС у вересні 2019 року (підтверджене в апеляції CJEU у липні 2021 р.) у справі щодо газопроводу OPAL. Суд скасував рішення Єврокомісії 2016 року, яке дозволяло Газпрому використовувати 100% потужностей OPAL, постановивши, що принцип «енергетичної солідарності» (стаття 194 TFEU) є не просто політичною декларацією, а юридично обов'язковою нормою первинного права ЄС, яку інституції зобов'язані застосовувати при ухваленні будь-яких рішень в енергетичній сфері².

На східному напрямку ініціатива «Східного партнерства» після 2015 року увійшла у фазу очевидної концептуальної стагнації. Проте Польща компенсувала це стрімким нарощуванням двосторонньої взаємодії з Україною. У період 2014–2021 років Польща прийняла понад 1.5 млн українських громадян. Правовий та

¹ America's Place in Europe: The End of the Transatlantic Relationship? / ed. by P. H. Gordon. Washington: Brookings Institution Press, 2021. P.220.

² Banet C. Legal mechanisms to ensure energy solidarity in international and EU law. Energy Solidarity: Energy Union's New Governance and Energy Security. 2020. P.17.

економічний аналіз свідчить про принципову відмінність цієї хвилі міграції від кризи 2015 року: це була суто трудова, циркулярна міграція. Українські працівники інтегрувалися в ринок праці на основі спрощеної системи декларацій роботодавців, кількість яких у 2021 році сягнула рекордних 1.97 млн (з них 1.63 млн – для громадян України)¹. Цей приплив робочої сили не створював навантаження на польську соціальну систему, оскільки мігранти не мали доступу до державних виплат, а навпаки – виступав найважливішим драйвером економічного зростання та компенсував гострий дефіцит кадрів у будівництві, сільському господарстві та послугах. Пандемія COVID-19 у 2020–2021 роках частково обмежила транскордонну мобільність, проте польський уряд оперативно ухвалив норми «Антикризового щита», автоматично продовживши термін дії робочих документів та віз для іноземців на 30 днів після завершення стану епідемії, що дозволило зберегти стабільність промислового сектора².

2.2. Обережна нормалізація відносин між Варшавою та Брюсселем за урядування Д. Туска в 2023 – 2023 рр.

Парламентські вибори 15 жовтня 2023 року призвели до тектонічного зсуву у польській політиці. Рекордна в історії країни електоральна явка (74.3%) дозволила широкій коаліції проєвропейських сил («Громадянська коаліція» – КО, «Третя дорога» та «Лівиця») здобути 248 мандатів у Сеймі та сформувати у грудні 2023 року новий уряд під керівництвом Дональда Туска³. Нова влада проголосила

¹ Delcour L. The EU and Russia in the Eastern Neighbourhood: Statehood and the European Neighbourhood Policy. London: Routledge, 2011. P.124.

² Klein, J. D., Weber, I., & Zagheni, E. (2024). The COVID-19 pandemic had heterogeneous effects on migration dynamics. *Demography*, 61, 500. <https://doi.org/10.1093/demography/qzac012>

³ Council Implementing Decision on the approval of the assessment of the recovery and resilience plan for Poland. Council of the European Union. 2022. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9728-2022-INIT/en/pdf> (дата звернення: 29.05.2026).

безальтернативний пріоритет швидкого відновлення стандартів верховенства права та ліквідації наслідків восьмирічного конфлікту з інституціями ЄС¹.

У лютому 2024 року новий міністр юстиції Польщі Адам Боднар представив на засіданні Ради ЄС із загальних питань комплексний План дій щодо відновлення судової незалежності². Стратегія Боднара передбачала поетапне реформування ключових інституцій:

1. Ухвалення закону, згідно з яким 15 членів-суддів Ради обиратимуться безпосередньо суддями, а не парламентом, що усуває політичний вплив на призначення. При цьому законопроект виключав можливість балотуватися для «неосуддів», призначених після 2018 року.

2. Очищення Верховного суду, а саме ліквідація Дисциплінарної палати (та її наступниці – Палати професійної відповідальності) та Палати надзвичайного контролю та публічних справ, нелегітимність яких була визначена рішеннями CJEU та ЄСПЛ.

3. Реформування прокуратури зі скасуванням злиття посад Міністра юстиції та Генерального прокурора для деполітизації слідчих органів³.

Проте кабінет Туска зіткнувся з серйозною інституційною перешкодою – збереженням права президентського вето консервативного президента Анджея Дуди, чий мандат тривав до серпня 2025 року. Будь-який системний закон, ухвалений Сеймом, міг бути заблокований президентом або відправлений до підконтрольного PiS Конституційного Трибуналу⁴. Щоб вийти з цього тупика, уряд Туска вдався до реалізації «м'яких» адміністративних заходів та використання

¹ В Польше инициировали реформу Конституционного трибунала, который критиковали в ЕС. Европейська правда. 2024. 4 берез. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2024/03/4/7181032/> (дата звернення: 29.05.2026).

² Так само.

³ Polish Minister of Justice presents Action Plan for restoring the rule of law. Gov.pl. 2024. URL: <https://www.gov.pl/web/justice/polish-minister-of-justice-presents-action-plan-for-restoring-the-rule-of-law> (дата звернення: 29.05.2026).

⁴ Polish parliament starts work on reforming Constitutional Tribunal. Reuters. 2024. 24 квіт. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/polish-parliament-starts-work-reforming-constitutional-tribunal-2024-04-24/> (дата звернення: 29.05.2026).

рішень європейських судів¹. Міністр Боднар ухвалив спеціальні інструкції для прокурорів, дозволивши їм офіційно ставити під сумнів статус «неосуддів» у судах. Було запущено процедуру поступового усунення з посад голів судів, призначених за часів PiS (зокрема, за участю KRS). У листопаді 2024 року Боднар оприлюднив «План 10 стовпів» судової реформи, орієнтований на підвищення ефективності судочинства суто адміністративними методами, відклавши системні закони до президентських виборів 2025 року².

Ця демонстрація політичної волі та конструктивний діалог миттєво дали плоди на наднаціональному рівні. Уже на перший день роботи уряду було підписано запит на приєднання Польщі до Європейської прокуратури (EPPO). 29 лютого 2024 року Комісія ухвалила Рішення 2024/807, підтвердивши участь Польщі в EPPO з 20 березня 2024 року. Польща призначила 24 делегованих прокурорів для розслідування злочинів проти фінансових інтересів ЄС, скоєних після 1 червня 2021 року, а в грудні 2024 року Рада ЄС призначила Гражину Строніковську Європейським прокурором від Польщі. Цей крок став потужним політичним сигналом того, що європейські фінансові ресурси перебувають під надійним наднаціональним контролем³. Після 2022 року роль Польщі фундаментально трансформувалася: країна стала ключовим безпеково-логістичним хабом для підтримки України, забезпечуючи функціонування критичної інфраструктури, що, проте, створило нові виклики для єдності єдиного ринку під час аграрних та транспортних конфліктів⁴.

¹ En Pologne, « il faut rétablir l'Etat de droit pas à pas ». Le Monde. 2024. 12 квіт. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2024/04/12/en-pologne-il-faut-retablir-l-etat-de-droit-pas-a-pas_6227466_3210.html (дата звернення: 29.05.2026).

² Co dalej z neosędziami? Adam Bodnar podejmie kroki. PAP. 2024. 23 maja. URL: <https://www.pap.pl/aktualnosci/co-dalej-z-neosedziami-adam-bodnar-podejmie-kroki> (дата доступу: 29.05.2026).

³ Krogel, Maciej. The closure of the Article 7(1) TEU procedure against Poland: The weight of intentions and the risk to common values in the twilight of illiberalism. Maastricht Journal of European and Comparative Law. 2025. Vol. 32, no. 3. P. 315. DOI: 10.1177/1023263X251338198 (дата звернення: 29.05.2026)

⁴ Agreement on Security Cooperation between Ukraine and Poland. Kyiv, 2024. URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 31.05.2026).

Наприкінці лютого 2024 року президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн під час візиту до Варшави оголосила про офіційне рішення щодо розблокування для Польщі колосального пакету фінансування на загальну суму €137 млрд (включаючи €59.8 млрд у межах КРО та €76.5 млрд з фондів згуртованості)¹. Перший транш у розмірі €6.7 млрд надійшов до Варшави у квітні 2024 року, з яких €1.5 млрд було негайно спрямовано на підтримку малих сільгоспвиробників та фермерів². 29 травня 2024 року Європейська Комісія офіційно закрила процедуру проти Польщі за статтею 7(1) ДЄС, відкликавши свою вмотивовану пропозицію 2017 року, оскільки констатувала відсутність очевидного ризику серйозного порушення спільних цінностей³. Цей крок викликав дискусії серед міжнародних правозахисних організацій (зокрема Міжнародної федерації за права людини – FIDH), які кваліфікували закриття процедури до ухвалення реальних законів як «передчасне» та суто політичне рішення. Проте для кабінету Туска це означало повну політичну реабілітацію Варшави та її тріумфальне повернення до керівного ядра ЄС⁴.

Водночас аналіз реальної політики уряду Дональда Туска у 2024–2025 роках демонструє виразну спадкоємність у захисті національних інтересів, спростовуючи тези опозиції про повне підпорядкування Польщі інтересам Брюсселя чи Берліна.

Незважаючи на зміну риторики, уряд Туска зберіг одностороннє безстрокове ембарго на імпорту української сільськогосподарської продукції (пшениці, кукурудзи, ріпаку та соняшнику), запроваджене у вересні 2023 року. У березні 2024 року міністр сільського господарства Чеслав Секерський підписав угоду з

¹ Єврокомісія розблокує 137 мільярдів євро для Польщі. Європейська правда. 2024. 23 лют. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/23/7180302/> (дата звернення: 29.05.2026).

² Poland receives \$6.7 bln in EU funds, minister says. Reuters. 2024. 15 квіт. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/poland-receives-67-bln-eu-funds-minister-says-2024-04-15/> (дата звернення: 29.05.2026).

³ Poland exits Article 7, the EU's special procedure on rule of law. Euronews. 2024. 29 трав. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/05/29/poland-exits-article-7-the-eus-special-procedure-on-rule-of-law> (дата звернення: 29.05.2026).

⁴ Rule of law in Poland: FIDH denounces the premature closing of Article 7(1) TEU procedure. FIDH. 2024. 29 трав. URL: <https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/poland/the-rule-of-law-in-poland-the-fidh-denounces-the-premature-closing-of> (дата звернення: 29.05.2026).

фермерами, підтвердивши збереження обмежень та посилення транзитного контролю за допомогою системи моніторингу SENT. Крім того, Туск виступив ініціатором впровадження санкцій на імпорту російської та білоруської агропродукції до ЄС, заявивши, що вони створюють нерівну конкуренцію на спільному ринку¹. Польща проголосувала проти затвердженого у 2024 році Нового пакту про міграцію та притулок, категорично відкинувши будь-які механізми обов'язкового розселення мігрантів². Також Варшава продовжила виступати за коригування радикальних екологічних цілей пакету «Fit for 55» та Європейського зеленого курсу (European Green Deal), наголошуючи на необхідності захисту енергоємної польської промисловості³.

Макроекономічні результати Польщі за два десятиліття членства (2004–2025 рр.) та її стрімкий вихід на позиції 20-ї найбільшої економіки світу у 2025–2026 роках уособлюють так зване польське «економічне диво». Глибоке аналітичне дослідження, проведене Польським економічним інститутом (PIE) у 2024–2025 роках на основі математичного моделювання «синтетичної Польщі», довело, що завдяки інтеграції до ЄС польський ВВП per capita у реальному вираженні виявився на 40%–42% більшим, ніж він був би за умов розвитку країни поза межами Спільноти. Загальний обсяг реального ВВП країни з моменту вступу зріс майже на 130%, а рівень добробуту громадян досяг рекордних 81% від середнього показника по ЄС у 2025 році⁴.

¹ Melnyk, Tetyana, and Yuliia Tunitska. Foreign trade relations of Ukraine and Poland: 2022–2024. *Modern Economics*. 2024. № 136. P. 6–12. DOI: 10.31617/3.2024(136)01.

² EU adopts migration pact despite Poland opposition. Euronews. 2024. 14 трав. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/05/14/eu-completes-reform-of-migration-rules-despite-poland-and-hungary-voting-against> (дата звернення: 29.05.2026).

³ Polish farmers march against 'green poison' EU climate change rules. Reuters. 2024. 10 трав. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/polish-farmers-march-against-green-poison-eu-climate-change-rules-2024-05-10/> (дата звернення: 29.05.2026).

⁴ Kolinets, Lesya, and Vyintas Gontis. Panel regression for the GDP of the Central and Eastern European countries using time-varying coefficients. *arXiv*. 2025. P.7. URL: <https://arxiv.org/abs/2510.04211> (дата звернення: 29.05.2026).

Деконструкція польської моделі дозволяє виділити три фундаментальні опори, які поєднали наднаціональні інтеграційні чинники з унікальним національним досвідом та забезпечили високу стійкість економіки.

По-перше, ліквідація тарифних та митних бар'єрів дозволила Польщі збільшити обсяги експорту товарів більш ніж у шість разів, а агропродовольчої продукції – у дванадцять разів. Польські підприємства успішно інтегрувалися в німецькі промислові ланцюги доданої вартості, а транспортно-логістичний сектор Польщі завоював лідируючі позиції в ЄС, забезпечуючи майже 20% усіх автомобільних вантажних перевезень у Європі.

Збереження злотого як національної валюти виступило ключовим «амортизатором шоків» під час криз 2008–2009 років, пандемії 2020 року та енергетичної кризи 2022 року. Гнучка девальвація злотого в моменти зовнішніх зсувів підтримувала конкурентоспроможність польського експорту та захищала внутрішній ринок від імпортного домінування.

Також Польща виявилася найбільшим нетто-реципієнтом бюджету ЄС в історії, отримавши за період 2004–2024 років чистий трансферт у розмірі близько €160 млрд. Ці ресурси були спрямовані на капітальну модернізацію транспортної, дорожньої та комунальної інфраструктури (зокрема, довжина автострад у країні зросла втричі), що стимулювало внутрішній інвестиційний попити¹.

Проте польська модель наприкінці 2025 року виявила серйозні внутрішні дисбаланси («тіньові сторони дива»), які загрожують довгостроковій конкурентоспроможності країни. Бюджетний дефіцит Польщі у 2025 році наблизився до небезпечного рівня у 7% від ВВП (другий найгірший показник у ЄС), а інфляція зафіксувалася на рівні 4.0% при середньоєвропейському показнику у 2.1%. Витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D)

¹ Michalski, Ryszard. Monetary Policy of the National Bank of Poland in the Context of Excess Liquidity in Credit (Depository*) Institutions in Poland, 2020-2024. European Research Studies Journal. 2025. Vol. XXVIII, Issue 4. P. 580. (дата звернення: 29.05.2026).

становлять лише 1.5% від ВВП, що консервує залежність Польщі від імпорту високих технологій та призвело до падіння країни у світовому рейтингу конкурентоспроможності IMD до 52-го місця. Скорочення рівня народжуваності (до 1.34 у 2024 році) на тлі гострого суспільного несприйняття широкої імміграції створює критичні виклики для пенсійної системи та загрожує майбутнім темпам економічного зростання¹.

Отже, період після 2015 року ознаменувався переходом Польщі до доктрини «суверенної євроінтеграції», де конфлікт навколо верховенства права та реформування судової системи став каталізатором системної кризи у взаємодії з наднаціональними інституціями ЄС. Використання інструментів фінансової кондиційності та накладення судових штрафів продемонструвало еволюцію методів наднаціонального впливу, що, в умовах відсутності консенсусу в Європейській раді, перетворило правову суперечку на глобальний тест для цілісності спільного правового простору. Зміна політичного вектору після виборів 2023 року та реалізація стратегії нормалізації відносин кабінетом Дональда Туска засвідчили, що інституційне повернення у правове поле Співтовариства досягається шляхом комбінації адміністративної деполітизації органів влади та приєднання до механізмів контролю, таких як ЕРРО. Однак, незважаючи на відновлення фінансових потоків, урядова стратегія 2024–2025 років демонструє виразну спадкоємність у захисті національних інтересів, зокрема в аграрній та енергетичній сферах, що вказує на перехід до моделі «реалістичної інтеграції». У довгостроковій перспективі ключовим викликом для польської моделі залишається подолання внутрішніх структурних дисбалансів та демографічних загроз, які, попри загальне економічне диво, можуть нівелювати конкурентні переваги країни в межах ЄС.

¹ Poland: Staff Concluding Statement of the 2025 Article IV Mission. IMF. 2025. 24 лист. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2025/11/24/cs-poland-staff-concluding-statement-of-the-2025-article-iv-mission> (дата звернення: 29.05.2026).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що інституційна інтеграція Республіки Польща до Європейського Союзу у 2004–2025 роках пройшла кілька послідовних етапів, кожен із яких характеризувався зміною механізмів взаємодії між національним та наднаціональним рівнями влади. Якщо початковий період після вступу до ЄС був спрямований на адаптацію польських інституцій до правового та політичного простору Союзу, то подальший розвиток інтеграції супроводжувався поступовим переходом Польщі від статусу держави-реципієнта до активного суб'єкта формування європейської політики. Саме тому процес інтеграції Польщі не можна зводити виключно до імплементації *acquis communautaire*, оскільки він одночасно включав елементи інституційної адаптації, політичного торгу та боротьби за збереження національного впливу в межах ЄС.

Визначено, що перший ключовий етап інституційної інтеграції Польщі був пов'язаний із функціонуванням Ніццької системи голосування та включенням польських представників до основних наднаціональних структур Європейського Союзу. Якщо Ніццький договір забезпечував Варшаві відносно сильні позиції в Раді ЄС через систему зважених голосів, то це сприяло формуванню у польських еліт переконання, що членство в ЄС може поєднуватися зі збереженням значного рівня національної суб'єктності. Саме цим пояснюється жорстка реакція польської сторони на спроби реформування інституційної архітектури Союзу під час підготовки Лісабонського договору.

Установлено, що другим етапом інтеграції стало поступове поглиблення участі Польщі у наднаціональному механізмі ухвалення рішень у 2007–2015 роках. Якщо польські представники отримали доступ до формування політик у межах Європейської комісії, Європейського парламенту та інших структур ЄС, то це

дозволило Варшаві перейти від політики інституційного пристосування до політики активного впливу на зміст європейської інтеграції. Діяльність Данути Гюбнер у сфері регіональної політики засвідчила, що Польща прагнула використовувати інституції ЄС не лише для отримання фінансової підтримки, а й для просування власного бачення розвитку Союзу, зокрема у сфері територіальної згуртованості та регіонального розвитку.

Дослідження показало, що трансформація моделі євроінтеграції Польщі відбувалася під впливом змін як у внутрішньополітичному середовищі, так і в самому Європейському Союзі. Якщо у 2004–2015 роках польська модель інтеграції мала переважно модернізаційний та проєвропейський характер, базуючись на прагненні максимально використати економічні та політичні переваги членства, то після 2015 року відбулося поступове переосмислення меж делегування суверенітету наднаціональним інституціям. Це свідчить про те, що польська євроінтеграція еволюціонувала від концепції «адаптивної інтеграції» до моделі «суверенної євроінтеграції», у межах якої членство в ЄС почало розглядатися не як безумовне поглиблення наднаціональної взаємозалежності, а як інструмент реалізації національних інтересів.

Установлено, що важливим чинником трансформації польської моделі євроінтеграції стала зміна співвідношення між економічними вигодами інтеграції та політичними ризиками втрати контролю над внутрішньою політикою. Якщо в перші роки після вступу домінувала логіка економічної модернізації через використання структурних та кохезійних фондів ЄС, то згодом дедалі більшого значення набували питання судового суверенітету, міграційної політики, культурної ідентичності та меж компетенції інституцій ЄС. Саме тому після 2015 року польська політика щодо Європейського Союзу дедалі більше набувала конфліктного та селективного характеру.

Дослідження соціально-економічної динаміки Польщі дало підстави стверджувати, що членство в ЄС стало одним із ключових факторів прискореного

економічного розвитку держави. Якщо Польща отримала масштабний доступ до європейських фінансових ресурсів, спільного ринку та механізмів інвестиційної підтримки, то це сприяло модернізації транспортної інфраструктури, розвитку промисловості, зростанню експорту та підвищенню загального рівня економічної конкурентоспроможності країни. Унаслідок цього Польща змогла суттєво скоротити розрив у рівні економічного розвитку порівняно із західноєвропейськими державами.

Разом із тим установлено, що позитивна економічна динаміка не супроводжувалася повним усуненням внутрішніх структурних дисбалансів. Якщо економічне зростання значною мірою забезпечувалося зовнішнім фінансуванням, дешевою робочою силою та високою залежністю від європейського ринку, то це одночасно створювало ризики демографічного старіння, інфляційного тиску, трудової міграції та недостатнього рівня інноваційного розвитку. Отже, польська модель економічної інтеграції виявилася ефективною у сфері прискореної модернізації, однак не забезпечила повного подолання структурних проблем периферійної економіки.

Окремо визначено, що економічна стабільність Польщі у 2009–2015 роках стала одним із ключових чинників посилення політичної суб'єктності Варшави в межах Європейського Союзу. Якщо Польща зуміла уникнути глибокої рецесії під час світової фінансової кризи 2008–2009 років та зберегти стабільні темпи економічного зростання, то це суттєво підвищило її авторитет серед держав Центрально-Східної Європи та посилило її переговорні позиції в ЄС. Саме економічна стійкість дала можливість Польщі позиціонувати себе як «зелений острів» стабільності та претендувати на роль одного з регіональних лідерів Європейського Союзу.

Встановлено, що важливу роль у забезпеченні цієї стабільності відіграло збереження національної валюти та відносна автономність макроекономічної політики. Якщо Польща не приєдналася до єврозони та зберегла можливість

гнучкого валютного регулювання, то це дозволило державі ефективніше реагувати на зовнішні економічні кризи та підтримувати конкурентоспроможність експорту. Саме тому польський досвід продемонстрував, що часткова дистанційованість від окремих інтеграційних механізмів ЄС може використовуватися як інструмент економічної адаптації без відмови від загальної інтеграційної стратегії. Особливу увагу в дослідженні приділено курсу на «суверенну євроінтеграцію» у 2015–2023 роках. Установлено, що після приходу до влади партії «Право і Справедливість» польська модель відносин із ЄС зазнала суттєвого переосмислення. Якщо попередня інтеграційна стратегія ґрунтувалася на поступовому поглибленні участі у наднаціональних механізмах управління, то уряд PiS почав проводити політику часткової ренаціоналізації повноважень у сфері судочинства, міграційної політики, медіарегулювання та культурної політики. Це свідчило про формування моделі, у якій членство в ЄС розглядалося як сумісне з посиленням державного протекціонізму та пріоритетом національного суверенітету.

Дослідження довело, що курс на «суверенну євроінтеграцію» мав подвійний характер. Якщо польська влада активно критикувала механізми наднаціонального контролю та виступала проти подальшої федералізації ЄС, то водночас вона не відмовлялася від використання економічних переваг членства, підтримки спільного ринку та фінансових інструментів Союзу. Отже, польський євроскептицизм 2015–2023 років не був спрямований на вихід держави з ЄС, а являв собою спробу переглянути баланс між національним суверенітетом і наднаціональними механізмами управління.

Таким чином, результати дослідження дають підстави стверджувати, що польська модель європейської інтеграції у 2004–2025 роках пройшла еволюцію від проєкту прискореної модернізації до складної моделі селективної та прагматичної участі в наднаціональному просторі. Якщо на початковому етапі інтеграція розглядалася насамперед як джерело економічного розвитку та інституційної стабілізації, то в подальшому вона перетворилася на сферу боротьби за визначення

меж суверенітету, ролі національної держави та характеру майбутнього Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Agricultural Imports from Third Countries / Eurostat Trade Statistics. Luxembourg : Eurostat, 2022. 14 p.
2. Agreement on Security Cooperation between Ukraine and Poland. Kyiv, 2024.
URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 31.05.2026).
3. Annual Report 2009 / Narodowy Bank Polski. Warsaw, 2010. 168 p.
4. Biała Księga w sprawie reform wymiaru sprawiedliwości. Warszawa : Ministerstwo Sprawiedliwości RP, 2018. 94 s.
5. Bratislava Declaration and Roadmap. Bratislava, 16 September 2016. European Council Official Documents, 2016. 8 p.
6. Co dalej z neosędziami? Adam Bodnar podejmie kroki. PAP. 2024. 23 maja. URL: <https://www.pap.pl/aktualnosci/co-dalej-z-neosedziami-adam-bodnar-podejmie-kroki> (дата звернення: 29.05.2026).
7. Council Decision (EU) 2015/1601 of 22 September 2015 establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece. Official Journal of the European Union. 2015. L 248. 9 p.
8. Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji. Dziennik Urzędowy UE. 2015. L 248. 9 s.
9. En Pologne, « il faut rétablir l'Etat de droit pas à pas ». Le Monde. 2024. 12 квіт.
URL: <https://www.lemonde.fr/international/article/2024/04/12/en-poland...> (дата звернення: 29.05.2026).

10. EU adopts migration pact despite Poland opposition. Euronews. 2024. 14 трав.
URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/05/14/eu-completes-reform-of-migration-rules-despite-poland-and-hungary-voting-against> (дата звернення: 29.05.2026).
11. European Commission. 20 years of the 2004 enlargement. Brussels, 2024. URL: <https://commission.europa.eu> (дата звернення: 31.05.2026).
12. GDP and Main Components – Current Prices : database / Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table (дата звернення: 12.04.2026).
13. Inflation Report – July 2012 / Narodowy Bank Polski. Warsaw, 2012. 112 p.
14. Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries. Prague, 8 June 2016. Visegrad Group Official Statements, 2016. 5 p.
15. Kaczyński J. Polska nie stanie się prowincją europejskiego superpaństwa. Gazeta Polska. 2021.
16. Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności. Warszawa : Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2023. 390 s.
17. Labour Market in Poland in 2020 / Statistics Poland (GUS). Warsaw, 2021. 56 p.
18. Morawiecki M. Przemówienie w Sejmie RP w sprawie polityki klimatycznej (2020).
19. Poland exits Article 7, the EU's special procedure on rule of law. Euronews. 2024. 29 трав. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/05/29/poland-exits-article-7-the-eus-special-procedure-on-rule-of-law> (дата звернення: 29.05.2026).
20. Poland receives \$6.7 bln in EU funds, minister says. Reuters. 2024. 15 квіт. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/poland-receives-67-bln-eu-funds-minister-says-2024-04-15/> (дата звернення: 29.05.2026).

21. Poland: 2010 Article IV Consultation – Staff Report. Washington, D.C. : IMF, 2010. 74 p.
22. Polish farmers march against 'green poison' EU climate change rules. Reuters. 2024. 10 трав. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/polish-farmers-march-against-green-poison-eu-climate-change-rules-2024-05-10/> (дата звернення: 29.05.2026).
23. Postanowienie Wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 września 2021 r. w sprawie C-121/21 R. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. 18 s.
24. Postanowienie Wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości z dnia 27 października 2021 r. w sprawie C-204/21 R. Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. 15 s.
25. Prague Declaration on the Occasion of the 25th Anniversary of the Visegrad Group. Prague, 15 February 2016. Visegrad Group Official Statements, 2016. 2 p.
26. Protokół w sprawie rozszerzenia Unii Europejskiej dołączony do Traktatu o Unii Europejskiej. Dziennik Ustaw RP. 2004. Nr 90, poz. 864. 52 s.
27. Protocol (No 30) on the application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union to Poland. Official Journal of the European Union. 2016. C 202. 2 p.
28. Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej / NBP. Warszawa, 2009. 240 s.
29. Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej / NBP. Warszawa, 2020. 95 s.
30. Road Freight Transport Statistics. Luxembourg : Publication Office of the EU, 2021. 28 p.

31. Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 września 2023 r. w sprawie zakazu przywozu z Ukrainy produktów rolnych. Dziennik Ustaw RP. 2023. Poz. 1898. 3 s.
32. Sikorski R. Polska a przyszłość Unii Europejskiej. Warszawa : MSZ RP, 2011. 24 s.
33. Sikorski R. Przyszłością Unii Europejskiej jest federacja. Rzeczpospolita. 2011. 28 listopada.
34. Stanowisko Rządu RP wobec rozporządzenia o mechanizmie warunkowości. Warszawa : Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 2021. 4 s.
35. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020. Warszawa : Polski Instytut Ekonomiczny, 2017. 367 s.
36. Stosunek Polaków do Unii Europejskiej : komunikat z badań nr 44/2022 / CBOS. Warszawa, 2022. 12 s.
37. Traktat o przystąpieniu Republiki Czeskiej... [et al.]. Dziennik Urzędowy UE. 2003. L 236. 988 s.
38. Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana). Dziennik Urzędowy UE. 2016. C 202. 388 s.
39. Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej... Dziennik Ustaw RP. 2004. Nr 90, poz. 864. 52 s.
40. Treaty concerning the accession of the Czech Republic... [et al.] to the European Union. Luxembourg, 2003. 229 p.
41. Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. Brussels, 2012. 30 p.
42. Tusk D. Szczерze. Warszawa : Agora, 2019. 480 s.

43. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.
Dziennik Ustaw RP. 2016. Poz. 195. 27 s.
44. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Dziennik Ustaw RP. 2022.
Poz. 655. 276 s.
45. У Польщі ініціювали реформу Конституційного трибуналу, який критикували в ЄС. Європейська правда. 2024. 4 березня. URL:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/4/7181032/> (дата звернення: 29.05.2026).
46. Єврокомісія розблокує 137 мільярдів євро для Польщі. Європейська правда. 2024. 23 лют. URL:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/23/7180302/> (дата звернення: 29.05.2026).
47. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2021 r., sygn. akt K 3/21.
Dziennik Ustaw RP. 2021. Poz. 1852. 12 s.
48. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie C-791/19.
Zbiór Orzeczeń TSUE. 2021. 38 s.
49. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-619/18.
Zbiór Orzeczeń TSUE. 2019. 61 s.
1. Adamska-Gallant A. Rule of law backsliding and European courts. Warsaw : IFIS PAN, 2023. 150 p.
2. Baun M., Marek D. Cohesion Policy in the European Union. New York : Palgrave Macmillan, 2014. 277 p.
3. Borchardt K.-D. Абетка права ЄС. Європейський Союз, 2023. 128 с.
4. Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. 6th ed. Oxford : OUP, 2015. 1040 p.

5. Dudek A. Historia polityczna Polski 1989–2015. Kraków : Znak, 2016. 736 s.
6. European Commission Agriculture. The Common Agricultural Policy and Poland after enlargement. Brussels, 2021. 56 p.
7. Eurofound. Polish labour market and EU membership: A socio-economic review. Dublin, 2022. URL: <https://www.eurofound.europa.eu> (дата звернення: 31.05.2026).
8. FREE Network. EU pre-accession funds and institutional preparation in Central Europe. Stockholm, 2023. URL: <https://freepolicybriefs.org> (дата звернення: 31.05.2026).
9. Grosse T. G. O potencjale rewolucyjnym w Europie. Civitas. 2014. Nr 16. S. 12–28.
10. Hajiyeva N. The Current Dynamics of International Migration in Europe. Eastern European Journal of Transnational Relations. 2018. Vol. 2, № 2. P. 43–55.
11. Jagódka M. Impact of EU accession and cohesion policy on Polish regions. Poznań : UAM, 2022. 180 p.
12. Kaczmarczyk P. Migration from Poland after EU accession: patterns and consequences. Warsaw : CMR, 2020. 45 p.
13. Krasnodębski Z. Demokracja peryferii. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe, 2017. 240 s.
14. Krastev I. After Europe. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2017. 144 p.
15. Kyiv School of Economics (KSE). Transport Infrastructure Amid Protracted War: The Polish-Ukrainian Experience. Kyiv, 2025. 42 p.
16. Kuźniar R. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej. Warszawa : Scholar, 2012. 328 s.

17. Matczak M. Legitymizacja władzy sądowniczej w warunkach integracji europejskiej. Kraków : Jagiellonian University Press, 2020. 315 s.
18. Mercik J., Słomczyński W., Życzkowski K. Institutional Design and Voting Power in the European Union. *Homo Oeconomicus*. 2007. Vol. 24, no. 1. P. 11–32.
19. Nicola F. EU Consumer Law and Policy. *Yearbook of European Law*. 2008. Vol. 27. P. 649–652.
20. Osiński J., Pytlik B. The 2014 European Parliamentary Election in Poland. *Modern World*. 2016. Vol. 4. P. 116–123.
21. Pawlak K. Twenty years of Polish agriculture in the EU: challenges and opportunities. Poznań : UP, 2023. 120 s.
22. Pech L. A Five Year Assessment of EU's Rule of Law Breakdown in Poland. Brussels : CEPS, 2022. 48 p.
23. Piątkowski M. Europe's Growth Champion: Insights from the Economic Rise of Poland. Oxford : OUP, 2018. 384 p.
24. Piris J.-C. The Future of Europe: Towards a Two-Speed EU? Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 180 p.
25. Piris J.-C. The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 448 p.
26. Piocha S., Radlińska K. Antykryzysowe programy ratowania polskiej gospodarki... *Zeszyty Naukowe Politechniki Koszalińskiej*. 2011. T. 1. S. 87–102.
27. Sadurski W. Poland's Constitutional Breakdown. Oxford : OUP, 2019. 288 p.
28. Skoczkowski T. et al. Impact of EU climate policy on Polish power sector. *Energy Policy*, 2020. 150 p.
29. Smékalová L., Kučera P. Effectiveness of cohesion policy in Poland and Czechia. Prague : Charles University, 2021. 210 p.

30. Stanley B. Poland's Populist Turn. In: *Populist Politics in Europe*. London : Routledge, 2018. P. 151–168.
31. Szczerbiak A. *Politicising the Communist Past*. London : Routledge, 2018. 240 p.
32. Turowski P. Wpływ unii energetycznej na bezpieczeństwo Polski. *Bezpieczeństwo Narodowe*. 2015. IV (36). S. 181–198.
33. Zielonka J. *Koniec Unii Europejskiej?* Warszawa : PISM, 2014. 168 s.
34. Zięba R. Twenty Years of Poland's Euro-Atlantic Foreign Policy. *International Studies*. 2011. Vol. 13. P. 25–44.
35. Żuk P. Turów as ecological, legal and political dispute. Wrocław : UWr, 2022. 155 p.
36. Życzkowski K., Słomczyński W. *Voting in the European Union: The Square Root System of Penrose and a Critical Point*. Kraków, 2004. 16 p.
37. Адвокація України в державах-членах ЄС : аналітична доповідь. Київ : Дослідницький інформаційний центр, 2016. 32 с.
38. Бакалець К. Трансформація партійної системи Республіки Польща. *Наукові записки НаУКМА*. 2018. Т. 1. С. 68–75.
39. Бородій О. В. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.4. С. 330–335.
40. Єфименко Т. І. *Фіскальний простір антикризового регулювання : монографія*. Київ, 2012. 332 с.
41. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. *Європейський Союз: історія і засади функціонування*. Київ : Знання, 2012. 759 с.
42. Машкевич М. *Східна польська політика та Україна. 1990–2010*. Київ : Ніка-Центр, 2015. 304 с.

43. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова. Харків : Право, 2024. 512 с.
44. Сидорук Т. Європейська політика сусідства... Політичний менеджмент. 2010. № 4. С. 154–164.
45. Слюсаренко Ю. А., Шпак Д. Р. Правові аспекти здійснення... Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип. 114. С. 37–46.

АНОТАЦІЯ

У дипломній роботі досліджено процес європейської інтеграції Республіки Польща в період 2004–2025 рр., проаналізовано основні напрями її політичної, економічної та безпекової взаємодії з Європейським Союзом. Розглянуто особливості адаптації Польщі до інституційних та правових норм ЄС після вступу до Союзу, а також вплив членства на соціально-економічний розвиток держави.

Особливу увагу приділено трансформації внутрішньої та зовнішньої політики Польщі після 2015 року, взаємовідносинам між Варшавою та інституціями Європейського Союзу у питаннях верховенства права, судової реформи, міграційної політики та функціонування механізму обумовленості фінансування ЄС. Проаналізовано вплив міграційної кризи 2015 року, пандемії COVID-19 та російсько-української війни на розвиток польсько-європейських відносин.

Досліджено роль Польщі у формуванні безпекової політики Європейського Союзу та НАТО, участь держави в діяльності Вишеградської групи, Ініціативи трьох морів і Люблінського трикутника. Окрему увагу приділено трансформації Польщі на один із ключових логістичних, політичних та безпекових центрів підтримки України після початку повномасштабної російської агресії у 2022 році.

На основі аналізу нормативно-правових актів Європейського Союзу, офіційних документів польських державних установ, статистичних матеріалів та наукової літератури зроблено висновок, що європейська інтеграція стала одним із визначальних чинників модернізації Польщі, її економічного зростання та посилення міжнародних позицій. Водночас у 2015–2025 рр. спостерігалось загострення суперечностей між прагненням до збереження національного суверенітету та процесами поглиблення європейської інтеграції.

Ключові слова: Польща, Європейський Союз, європейська інтеграція, верховенство права, міграційна криза, Вишеградська група, Люблінський трикутник, безпекова політика, НАТО, Україна.

ABSTRACT

The thesis examines the process of the Republic of Poland's European integration in 2004–2025 and analyzes the main directions of its political, economic, and security cooperation with the European Union. Particular attention is paid to Poland's adaptation to the institutional and legal framework of the EU after accession and to the impact of membership on the country's socio-economic development.

The study focuses on the transformation of Poland's domestic and foreign policy after 2015, as well as on the relations between Warsaw and the European Union institutions concerning the rule of law, judicial reforms, migration policy, and the EU conditionality mechanism. The impact of the 2015 migration crisis, the COVID-19 pandemic, and the Russian-Ukrainian war on Poland–EU relations is also analyzed.

Special attention is devoted to Poland's role in shaping the security policy of the European Union and NATO, as well as its participation in the Visegrad Group, the Three Seas Initiative, and the Lublin Triangle. The thesis highlights Poland's transformation into one of the key logistical, political, and security hubs supporting Ukraine after the beginning of Russia's full-scale invasion in 2022.

Based on the analysis of EU legal acts, official documents of Polish state institutions, statistical data, and scholarly literature, the study concludes that European integration became one of the main factors behind Poland's modernization, economic growth, and strengthened international position. At the same time, the period 2015–2025 was characterized by growing tensions between the desire to preserve national sovereignty and the processes of deeper European integration.

Keywords: Poland, European Union, European integration, rule of law, migration crisis, Visegrad Group, Lublin Triangle, security policy, NATO, Ukraine.